

Živjeti zeleno od najranije dobi

Mihalić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:518018>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**



Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2023./2024.

Ivana Mihalić

**„Živjeti zeleno od najranije dobi“ –
Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Ivana Hebrang Grgić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Zelena pismenost i zelene knjižnice	1
2.1. Definicije zelene pismenosti	1
2.2. Zelene knjižnice u Hrvatskoj.....	2
3. Povijest karlovačke knjižnice – zelena priča i njezin početak	3
3.1. Zelena knjižnica, izdvojeni odjel Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac..	6
3.2. Ekološki održivi informacijski izvori i programi	7
3.3. Načelo održivosti u uvođenju novih knjižničnih usluga	11
3.4. Ekološka održivost zgrade Knjižnice	12
4. Odjel za djecu predškolskog uzrasta – programi i usluge.....	13
4.1. Važnost poticanja zelene pismenosti od najranije dobi	16
4.2. Odgoj djece za održivi razvoj.....	22
5. Istraživanje korisničkog iskustva roditelja čija djeca koriste usluge Odjela za djecu predškolskog uzrasta	26
5.1. Prikaz dobivenih rezultata	27
5.2. Zaključak istraživanja	32
6. Zaključak	33
Popis literature.....	35
Sažetak	38
Summary	39
Prilog: anketni upitnik.....	40

1. Uvod

Koliko se često susrećemo s pitanjem održivosti i koliko je ona prisutna, ali i potrebna, zaista je postalo iznimno važno i bitno u svim segmentima. Kad postavimo pitanje o važnosti sklada s okolišem i koliko je bitno poštovati ga i biti pomagač, jasno će nam biti da je to jedini izbor za čovjeka ako želi živjeti kvalitetno i u korist svih. Jedino ako živimo u skladu s prirodom i pomažemo joj u očuvanju, možemo znati da će i postojanje čovjeka, biljaka i životinja biti zaštićeno. Nažalost, mnoge čovjekove odluke odmakle su se od prirode i održivosti. Nije teško živjeti u skladu s prirodom, nije joj teško pomagati, no teško je ako nismo svjesni koliko štetu nanosimo sebi i svim živim bićima kad zanemarimo činjenicu da mislimo da smo jači od prirode i njezinih zakona.

Zbog toga je iznimno važno buduće naraštaje usmjeravati u smjeru koji će ih osvijestiti da bez prirode ne možemo živjeti, da je moramo zaštititi, i biti joj prijatelj u svim segmentima. Uz današnje tehnologije, stručnjake, iznimne ideje, ali i mnoge primjere, zaista lako možemo biti partneri prirodi.

Namjera je ovog rada prikazati načine, ali i mogućnosti održivosti i usklađenosti s prirodom i važnosti navika od najranije djetetove dobi. Kada su osviješteni spoznajom koliko je potrebno da se priroda štiti i očuva, svojim primjerom mogu potaknuti i odrasle koji nisu svjesni koliko smo naštetili okolišu. Rad s djecom u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac zaista može biti dobar primjer jer u suradnji s mnogim udrugama, ustanovama, organizacijama nastoji pokazati i prikazati koliko je malo potrebno da se postigne usklađenost te koliko se, uz ranu pismenost i aktivnostima, radionicama te primjerima dobre prakse, može utjecati na navike najmlađih koje je potrebno pripremati da budu najbolji primjer mladog naraštaja.

Rad će prikazati važnost i značenje zelene pismenosti, povijest karlovačke knjižnice i njezine zelene priče, aktivnosti i radionice kojima se potiče zelenu pismenost kod najmlađih.

2. Zelena pismenost i zelene knjižnice

Okolnosti današnjeg života i vremena dovele su do toga da se promišlja i razmišlja koliko je važno da se svi uključe u zaštitu okoliša. Koliko je svijet ekološki ugrožen i koliko je hitno da se svi uključe u njegovo spašavanje, svima je jasno. Kroz razne mogućnosti moguće je osvijestiti potrebu zelenog djelovanja i uključivanja održivosti u svoje navike. Jedna je od mogućnosti i zelena pismenost i treba biti maštovit da bi je se približilo životnoj okolini.

2.1. Definicije zelene pismenosti

Zelena pismenost može se prikazati kroz nekoliko definicija. Jedna od njezinih najvažnijih zadaća je mijenjati mišljenje pojedinaca. Ključan dio obrazovanja za održivi razvoj je zelena odnosno ekološka

pismenost. Taj pojam pojavio se u 60-tim godinama prošlog stoljeća. Neki od pojmova koji se navode su *green literacy*, *environmental literacy*, *green information literacy*, *greening literacy*, *ecological literacy*, ali i mnogi drugi srodni pojmovi od kojih su neki poput *environmental education*, *Environmental Adult Education (EAE)*, *Civic ecology*, *environmental ignorance*, *environmental illiteracy*, i mnogi drugi.¹ Neki od autora spominju određene različitosti. U Hrvatskoj se uglavnom upotrebljavaju pojmovi koji predstavljaju ekološku i zelenu pismenost, ekopismenost, održivost i etičnost ekologije.²

Kao dio informacijske pismenosti, zelena pismenost dobila je definiciju 1990-ih godina te mogućnost shvaćanja utjecaja čovjekovih radnji koje utječu na okoliš, a sve zbog promišljanja o održivosti i njenoj upotrebi.³ Zelenu pismenost valja sagledavati i kao sposobnost razumijevanja i važnosti njezine uloge i vođenja time da se u budućnosti razmišljamo.⁴ Mijenjanje ponašanja pojedinaca, ustanova ali i promjene trendova i ispravljanje štete, zadatak je zelene pismenosti i održivog razvoja.⁵

Kako bi bili zeleno opismenjeni važno je poznavati ekološke postupke, ali i svakodnevno ih provoditi i ponašati se u skladu s njima.⁶ Teorije o zelenoj pismenosti predstavio je među prvima Charles E. Roth, koji govori o važnosti ekosustava jer predstavlja kompetencije i shvaćanja „relativnog zdravlja“ kroz mjere koje štite takve sustave.⁷

2.2. Zelene knjižnice u Hrvatskoj

Kao najdugovječniji i najaktivniji projekt proteklih 13 godina navodi se zelena knjižnica Društva bibliotekara Istre kojeg je pokrenuo knjižničarski savjetnik Ivan Kraljević. Potaknuti svijest o održivosti i okolišu putem mrežnih stranica, raznih filmskih projekcija, stručnih predavanja, tribina i promocija kroz ekološku literaturu cilj je ovog projekta. U 13 godina projekta organizirano je preko 180 javnih aktivnosti u kojima je sudjelovalo oko 8000 korisnika.

Predavači su vrhunski hrvatski stručnjaci koji govore o održivosti, koji dolaze s sveučilišta, ustanova i iz aktivističkih eko udruga. Teme koje se obrađuju kroz projekt su: bioraznolikost, tranzicija u nefosilno društvo, zdrava hrana i organska poljoprivreda, zaštita okoliša, poštena trgovina, odrast, etika, permakultura, sukob

¹ McBride, Brooke; Carol A. Brewer.; Alan R. Berkowitz; William T. Borrie. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: what do we mean and how did we get here? // *Ecosphere* 4, 5 (2013), 1-20 Dostupno na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/ES13-00075.1/full>

² Čunović, K. Razvoj Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ na načelima ekološke održivosti // *Knjižničarstvo*, 24, 1-2(2020), str. 65-80. Dostupno na: <https://nova.knjznicarstvo.com.hr/2021/02/03/367-cunovic/>

³ McBride, Brooke; Carol A. Brewer.; Alan R. Berkowitz; William T. Borrie. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: what do we mean and how did we get here? // *Ecosphere* 4, 5 (2013), 1-20 URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/ES13-00075.1/full>

⁴ Kurbanoglu, Serap; Joumana Boustany. From green libraries to green information literacy. // European Conference on Information Literacy (ECIL), Dubrovnik, 22.-23. listopada 2014 [citirano: 2017-02-03]. URL: ecil2014.ilconf.org/wp-content/uploads/2014/11/kurbanoglu_boustany.pdf.

⁵ Isto.

⁶ The green library: the challenge of environmental sustainability = Die grüne Bibliothek: ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis / edited on behalf of IFLA by Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. Berlin : De Gruyter Saur, cop. 2013. Str. 297.

⁷ Roth, Charles E. Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s.// ERIC Publications; Reports – General (rujan 1992), 10 [citirano: 2017-02-03]. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED348235>

javnih i privatnih interesa, problem otpada, obnovljivi izvori energije, održivo društvo, urbani vrtovi, klimatske promjene, ekološka arhitektura, dobra ekonomija, etična banka itd.

Začetnik zelenih knjižnica je istarski model koji je proširio „zeleno“ programe na regionalno područje te se i danas se zeleni programi odvijaju u svim vrstama knjižnica diljem Hrvatske i svaki knjižničar zna za pojam „zeleno knjižnica“. Hrvatsko knjižničarsko društvo, kao krovna knjižničarska udruga, uključuje se u fazi širenja ideje već 2014. godine osnivanjem Radne grupe za zelene knjižnice (kasnije postaje komisija) koja od tada aktivno promiče zelene programe te kroz njih povezuje knjižničarsku zajednicu.

S Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu (NSK) 2017. godine Komisija je organizirala „Zeleni festival – Let’s go green“ u Zagrebu te dvije međunarodne konferencije o zelenim knjižnicama koje su se održale u Zagrebu 2018. i 2023. godine. Nekoliko tribina u sklopu projekta NSK „Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku“. Od 2015. godine kontinuirano se organizira akcija „Pokrenimo zelene knjižnice“. Do sada je održano devet takvih akcija, a nude se filmske projekcije s Okolišnog festivala čija je mogućnost prikazivanje filmova kroz cijelu godinu. Zelena akcija filmove s festivala nudi za prikazivanje knjižnicama putem akcije „Pokrenimo zelene knjižnice“. Tim putem nudi se mnogo sadržaja kako bi se festival proširio i bio dostupan javnosti.⁸

3. Povijest karlovačke knjižnice – zelena priča i njezin početak

Narodne knjižnice definiramo kao ustanove koje su dostupne i otvorene svima, koje jačaju navike čitanja i kreativnost te potiču na misao o kulturi i njejoj zastupljenosti te su usmjerene na zadovoljavanje kulturnih i obrazovnih potreba u zajednici. Pristupačnost uslugama i službama svih korisnika u okruženju osnovno je načelo narodnih knjižnica. Knjižnice predstavljaju kulturni prostor, mogućnost edukacija, središte znanja, informacija, intelekta a sve u korist građana koji oblikuju kulturni sadržaj te tako pridonose razvoju i osnaživanju u izgradnji društvenih mreža. Informacijske i komunikacijske tehnologije pružaju mogućnost pristupanja informacijama te kreiraju aktivnosti na korist svih zainteresiranih građana.

Osnovni pokazatelj uspješnosti su građa i usluge koje nude radi zadovoljenja želja korisnika, službe koje nude usluge, kao i različite zbirke, prostor, kvaliteta upravljanja te obrazovano osoblje.⁹ U radu narodnih knjižnica posebno su važne knjižnične zgrade, odnosno prostor koji je privlačan korisnicima ali i knjižničarima kako svojim vanjskim tako i unutrašnjim dizajnom. Uvjeti koji moraju biti zadovoljeni određeni su u *Standardima za narodne knjižnice*,¹⁰ bilo da su to nove zgrade ili se radi o prenamjeni prostora, kao i IFLA-in i UNESCO-ov *Manifest za narodne knjižnice*,¹¹ IFLA-ine *Smjernice za narodne knjižnice*¹² i IFLA-

⁸ Zelene knjižnice u Hrvatskoj. URL: <https://dobrastranahrvatske.com/zelene-knjiznice-u-hrvatskoj/>

⁹ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin ; [s engleskog prevela Irena Kranjec]. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 22-27.

¹⁰ Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (NN 103/2021) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html

¹¹ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022. URL: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/drustvena/di/catalog/view/37/8/365>

¹² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin ; [s engleskog prevela Irena Kranjec]. 2.

ine *Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica*.¹³ Prednost je ako se zgrada knjižnice nalazi u središtu grada, odnosno tamo gdje je veća frekventnost aktivnosti, da je dostupna što većem broju stanovnika uz osiguran parkirni prostor. Funkcionalnost, veličina koja zadovoljava potrebe fonda, korisnika, knjižničara i sveukupne lokalne zajednice s odjelima koji su namijenjeni svim korisničkim skupinama odlike su suvremene knjižnice. Niz elemenata uvjetuju uređenje prostora kao što su: dobra osvjetljenost, vidljive oznake, prostor za zbirke, primjerenog i ugodnog namještaja te prostora za tihi rad. Uz napomenu da je prostor pristupačan za sve skupine, a posebno za osobe s poteškoćama u kretanju i čitanju.¹⁴

Kao dopunu *Manifestu* u 2009. godini IFLA-ina Sekcija za narodne knjižnice predstavila je nove preporuke. Upute se odnose jednim dijelom i na zgrade knjižnica čija je misao da zgrada narodne knjižnice treba omogućiti pristup zajednici a ne samo mjesto koje pohranjuje znanja.“¹⁵ Uz funkcionalnost opreme navodi se da je potrebno voditi račun o otvorenosti prostorija u zgradama knjižnica, te da prostor kao i građa bude lako dostupno.

Grafički dizajn i njegova jednostavnost prostor učine toplim i bliskim svakom posjetitelju. Planiranje i istraživanje otvara novi pogled na zgrade na služenje korisnicima i knjižničarima tj. cijeloj zajednici. Uz dostupnost literature, važno je razgledati nove knjižnične zgrade kao primjer projekata kako bi se usporedile potrebe. Za najbolje rješenje važno je mišljenje zajednice, osoblja, osnivača ali i ostalih sudionika koji svojim idejama mogu pomoći u donošenju rješenja. Broj stanovnika, potrebe lokalne zajednice, zbirke i građe koju sama knjižnica ima, prilagodba i promjene te dobra komunikacija s osnivačima i ostalima koji su uključeni važan su segment.¹⁶ Andrew McDonald navodi deset kvaliteta za prihvatljiv prostor jer obuhvaća promjene koje društvo znanja zahtijeva. Prema njemu prostor knjižnice mora biti dostupan svima, funkcionalan, prilagodljiv, koji ne ugrožava sigurnost, učinkovit i koji odgovara informacijskoj tehnologiji.¹⁷ Kako se radi o prostoru koji će desetljećima morati zadovoljiti potrebe lokalne zajednice potrebno je razmišljati i dobro procijeniti širinu zbiraka, zainteresiranosti korisnika, aktivnostima i tehnologijama jer je to važno za izgradnju budućeg prostora. Planiranje izgradnje novog prostora (ili rekonstrukcija starog) odgovoran je posao koji uključuje tim iskusnih knjižničnih djelatnika. Uz dobru procjenu mjesta izgradnje te zadaća i pogled knjižnice kao kulturnog, obrazovnog i informacijskog središta zajednice potrebno je utvrditi na koje skupine ljudi ciljamo, koji nam je dugoročni plan prema kojem će se djelatnosti u sljedećem razdoblju usmjeravati. Uloga knjižnice treba uključivati lokalne i nacionalne knjižnične mreže. Vrsta knjižnice i usluge koje pruža kroz

hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

¹³ Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica : prilagođeno i dopunjeno hrvatsko izdanje / uredile Karolina Zlatar Radigović i Dijana Sabolović-Krajina ; [prijevod s engleskoga Amelia Kovačević]. Zagreb : [Hrvatska knjižnica za slijepe](#) ; Koprivnica : [Knjižnica i čitaonica "Fran Galović"](#), 2022.

¹⁴ Faulkner-Brown, H. Some thoughts on the design of major library buildings. // *Intelligent Library Buildings : Proceedings of the 10th Seminar of IFLA's Library Buildings and Equipment Section*. The Hague, Netherlands, 1997. Str. 14-26. URL: <https://www.ifla.org/publications/intelligent-library-buildings>

¹⁵ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Nav. dj., str. 118-119 *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 2-3(2017), 175-191.

¹⁶ Key issues in building design. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/library-buildings-and-equipment/Publications/key-issues-in-building-design-en.pdf>

¹⁷ IFLA Library building guidelines: developments and reflections. Muenchen, K. G. Saur, 2007. Str. 13-26.

knjižnični sustav, kao i statistika i potrebe okoline, površina zgrade koja je potrebna prema gustoći naseljenosti, kroz period od trideset godina mora se uzeti u obzir i veličinu fonda ali i broj korisnika. Prema navedenom započinje se planirati izgradnja. To uključuje lokaciju izgradnje, eksterijer i interijer zgrade koji svojim rasporedom prostora treba zadovoljavati i obuhvaćati sve propisane uvjete. U planiranje treba uvrstiti i financijske izdatke za cjelokupni projekt, te obavezno ubrojiti i troškove održavanja.¹⁸

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac smještena je u novom centru grada. Prvi dio izgradnje namjenske knjižnice, stari dio, građen 1976. godine, dok je novi dio, građen 2007. godine. Stari dio zgrade predstavlja prvu namjenski građenu narodnu knjižnicu u našoj zemlji. Samostojeća građevina, koja se nalazi na skoro ravnom tlu, tlocrtom razdvojenog oblika te ravnim krovom. Stari i novi dio povezani su grijanim stubištem. Veličina dijela zgrade iznosi 1720,98 m², te nakon energetske obnove 1766,48 m² te dograđeni dio knjižnice iznosi 2000 m² na dvije etaže. Specifičnost je svakako i ravni zeleni krov zgrade.¹⁹

Novi dio uklapa se u stari, uz vedre boje i moderan arhitektonski oblik koji kvalitetno povezuje u jedinstven prostor. Ključni kriterij zelenih knjižnica koje zgrada karlovačke knjižnice zadovoljava su: lokacija koja je lako dostupna, izgrađena je od izdržljivih materijala, energetske učinkovita, štedi energiju i brine se o iskorištavanju prirodnih izvora svjetlosti, namještaj je napravljen od drvenog materijala, te je postavljen zeleni krov a unutrašnji prostor ima puno živih biljaka.²⁰ Ulaz u Knjižnicu nalazi se na južnoj strani te je okrenut travnatoj površini koja „vizualno“ ulazi u knjižnicu zelenim podom. Police i stolovi suvremeno su dizajnirani i izrađeni od drveta što dodatno oplemenjuje cijeli prostor.²¹

Projekt energetske obnove završen je 2019. godine. Profesori Mladen Vodička i Dražen Juračić s Arhitektonskog fakulteta iz Zagreba, 70-tih godina 20. stoljeća napravili su projekt koji je tada bio najmoderniji za zgradu knjižnice a odabralo ga je tadašnje vodstvo Karlovca. Nakon 40 godina došlo je vrijeme da se ta zgrada energetske obnovi. Obnovu je sufinancirala Europska unija putem Europskog fonda za regionalni razvoj, Ministarstvo graditeljstva i Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Ministarstvo regionalnog razvoja i Grad Karlovac. Korištenjem mjera energetske učinkovitosti cilj je bio smanjiti potrošnju energije (stari dio knjižnice). Time je ova knjižnica, kao prva građevina s namjenom u RH, postala energetske učinkovita. Sastoji se od sljedećih etaža: poluukopani podrum, prizemlje, dva kata, razvedene tlocrtne površine.

¹⁸ Novljan, Silva. Načrtovanje prostora za knjižnično dejavnost v lokalni skupnosti. // Načrtovanje gradnje in opreme knjižnic / Silva Novljan, Robert Potokar, Rajko Slokar. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001. Str. 57-70.

¹⁹ Bišćan, Frida. Suvremeni knjižnični prostori – od ideje do realizacije zgrade Gradske knjižnice u Karlovcu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017). Str. 187. URL: http://www.hkdrustvo.hr/vbh_arhiva/vbh_2017_2-3/VBH_2017-2-3_175-191.pdf

²⁰ Čunović, K. Razvoj Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ na načelima ekološke održivosti // Knjižničarstvo, 24, 1-2(2020), str. 65-80. Dostupno na: <https://nova.knjiznicarstvo.com.hr/2021/02/03/367-cunovic/>

²¹ Bišćan, Frida. Suvremeni knjižnični prostori – od ideje do realizacije zgrade Gradske knjižnice u Karlovcu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017). Str. 187. URL: http://www.hkdrustvo.hr/vbh_arhiva/vbh_2017_2-3/VBH_2017-2-3_175-191.pdf

Postojeći dio građevine je 34,66 x 15,17 m, dok korisna površina postojećeg dijela iznosi 1524,77 m². Brutto površina iznosi 1720,98 m², a energetsom obnovom dolazi na 1766,48 m².²²

Energetska obnova Knjižnice povisila je građevinu s E na B kategoriju, CO₂ je smanjen za 97,27 %. Rezultat projekta je unapređenje stanja lokalne zajednice te kvalitetniji boravak u ovoj ustanovi, kako za korisnike tako i za same zaposlenike. U smjeru racionalnog upravljanja energijom, nakon obnove zgrade provedeno je informiranje kako bi se osigurala resursna učinkovitost, uključeno je redovito praćenje potrošnje tople vode i u skladu s time nabavljeni su uređaji A energetske razreda. Elektronički uređaji isključuju se ukoliko se duže vrijeme ne koriste. U fokus svog rada Knjižnica je i ranije stavljala naglasak na učinke klimatskih promjena a to podrazumijeva uvjete skladištenja i očuvanja zgrade, njezino provjetranje te brigu o financijama i upravljanju. Naglasak je i na ekološki prihvatljivoj praksi koja uključuje recikliranje i kontrolirani ispis papira. Različite mjere koje doprinose zaštiti okoliša svakako je sigurno recikliranje starih dokumenata ali i korištenje biološke razgradnje materijala. Promicanje zelene literature i stvaranje zbirki o održivosti te veće promišljanje o ekološkim potrebama nužne su kao i razvoj knjižničnih sadržaja ali i usluge i koje su povezane s ekologijom. Organizacije edukacija i svijest o štednji energije postaje sve značajnija i sve više ulazi u svijest ljudi kao važna potreba.²³

3.1. Zelena knjižnica, izdvojeni odjel Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Izdvojeni odjel Zelene knjižnice Karlovac, smješten u slatkovodnom akvariju Karlovac, (Slika 1). Usluge odjela namijenjene su djeci i mladima, turistima, odnosno lokalnom stanovništvu, sve u svrhu razvijanja svijesti o bogatoj biološkoj raznolikosti te kako bi se putem knjiga i radionica educiralo kako očuvati prirodu i njena bogatstva.

Čitanjem o zelenim temama, novi sadržaji način su kako približiti posjetiteljima Javne ustanove Aquatika čitalačke navike. Svake subote kroz radionice, pričaonice i kreativne edukativne aktivnosti doprinosi se razvoju nove publike. Navedene aktivnosti provode knjižničari, djelatnici Aquatike, vanjski suradnici i predavači, dok se predstavljanje i promocije knjiga ostvaruje u suradnji s hrvatskim nakladnicima.²⁴

Odjel je uglavnom namijenjen djeci za koju se svake subote u 10 sati organiziraju pričaonice, kreativne i likovne aktivnosti. Unazad godinu dana, koliko Odjel i djeluje održala su se mnogobrojna događanja (pedesetak) navedene tematike, susreti s književnicima, organizirane su edukativno-ekološke radionice povodom obilježavanja važnih datuma vezanih za okoliš, prirodu, bioraznolikost ali i predavanja o održivim sadržajima. Na događanjima koja su provedena aktivno je sudjelovalo preko 4000 djece koja su spoznala kako zaštititi prirodu i njena bogatstva koja moramo svakodnevno čuvati. Sva djeca predškolskog uzrasta u Zelenoj

²² Čunović, K. Razvoj Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ na načelima ekološke održivosti // Knjižničarstvo, 24, 1-2(2020), str. 65-80. Dostupno na: <https://nova.knjiznicarstvo.com.hr/2021/02/03/367-cunovic/>

²³ Arhiva Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, Izvešće o provedenom energetsom pregledu postojeće zgrade nakon obnove u svrhu izrade energetske certifikata. Zagreb : KEINDL BAU j.d.o.o., 2019. Str. 5.

²⁴ Zelena knjižnica Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac izdvojeni odjel smješten u Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac <https://gkka.hr/zelena-knjiznica/>

knjižnici dobivaju besplatno učlanjenje. Također dolaze i turisti koji prilikom posjeta akvarija navrate i u zelenu knjižnicu u kojoj otkriju koliko bogat fond o ekotemama knjižnica sadrži ali i kako kvalitetno provesti vrijeme.



Slike 1 . Zelena knjižnica Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, izdvojeni odjel smješten u Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac

Prvu godinu rada Zelene knjižnica Karlovac uvrštena je u uži izbor natječaja krovne svjetske knjižničarske organizacije za najbolji zeleni projekt knjižnica na svjetskoj razini (IFLA Green Library Award 2024.) Kao prvi namjenski osnovani odjel u Hrvatskoj, ušao je u izbor s knjižnicama iz Kine, SAD-a, Portugala, Španjolske, Njemačke te Šri Lanke, čiji će se rezultat znati u listopadu ove godine. S obzirom na to da se na poziv krovne svjetske knjižničarske organizacije prijavljuju knjižnice iz cijelog svijeta, za Aquatiku i Gradsku knjižnicu „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac ogroman je značaj biti među sedam najboljih zelenih knjižnica u svijetu.

3.2. Ekološki održivi informacijski izvori i programi

Karlovačka knjižnica, u dugoročnom planu uvela je promjene i inovativne ideje. U knjižnici se godišnje održava preko 800 događanja, a broj posjeta prelazi broj od 140 000 korisnika. Svojim radom i uslugama nastoji osvijestiti zajednicu kroz ekologiju i približiti javnosti očuvanje okoliša.²⁵ Prema praćenju potreba građana grada Karlovca i Karlovačke županije, knjižnica se uključuje u projekt „Zelene knjižnice“ putem predavanja koja se provode i danas.²⁶

Informativno-edukativnim aktivnostima, Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost nastavlja ih provoditi a preuzet je od UNDP-ovog projekta „Poticanje energetske efikasnosti u Hrvatskoj“. Jedna od aktivnosti je zelena policica koja svojim sadržajem obuhvaća stručnu literaturu i letke o isplaniranim i provedenim mjerama. Literatura o Zelenim knjižnicama nastala je u suradnji sa stručnjacima, a dio je objavio

²⁵ Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ : izvješće za 2018. godinu. Karlovac, 2019. URL: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/IZVJESCE-ZA-2018.-GKKA-konacno-potpisano.pdf>

²⁶ Zelena knjižnica. O projektu. URL: <http://zk.dbi.hr/o-projektu/>

Fond. Kako bi stručne publikacije postale dostupne studentima, stručnjacima, ali i ostalim korisnicima koji su zainteresirani za postizanje održive opskrbe energijom i njezino korištenje za cilj se stavlja otvorenje Zelenih knjižnica.

Do rujna 2024. otvoreno je ukupno četrnaest Zelenih knjižnica na području cijele Hrvatske od kojih je pet otvorio Fond. Zelene knjižnice nalaze se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, Sveučilišnoj knjižnici Split, Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, na Pravnom fakultetu u Osijeku, Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, Sveučilišnoj knjižnici u Puli, Gradskoj knjižnici „Franjo Marković“ u Križevcima, Gradskoj knjižnici Zadar, Knjižnici i čitaonici Grada Preloga, te Zelene knjižnice u Narodnoj knjižnici u Dubrovniku, u knjižnici Osnovne škole Sesevetska Sela, u Gimnaziji Sesvete, na Međimurskom veleučilištu u Čakovcu i u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac.

Zbog velikog interesa za Zelene knjižnice planiraju se i nova otvorenja te prilagođena literatura koje će se moći pronaći na zelenim policama i svi zainteresirani moći će ih koristiti.²⁷

Suradnje s mnogobrojnim ustanovama, društvima, organizacijama i lokalnom zajednicom Knjižnica organizira predavanja kako bi se iskazala važnost zaštite okoliša i podigla svijest o važnosti provedbe UN-ove *2030 Agende održivog razvoja*; ispunjavanjem zadaća vezanih uz održivi razvoj, ekologiju, održivost, zdravu prehranu, poljoprivredu, zaštitu vode, šuma i zraka te bioraznolikost. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ već pet godina zaredom provodi predavanja, tribine, radionice, edukacije, izložbe, eko akcije, promocije knjiga i projekcije filmova kako bi poboljšala i pridonijela boljoj informiranosti, kako građana tako i korisnika knjižnice, o održivosti, energetske učinkovitosti i očuvanju prirode.

Zelena priča karlovačke knjižnice primjerena je svim uzrastima, a provodi se kroz ove aktivnosti:

- predavanja „Pričamo zeleno“
- projekcije dokumentarnih filmova
- aktivnostima na raznim lokacijama grada
- održavanje prostora knjižnice i njenog okoliša
- edukativnim radionicama za djecu
- kreativnim radionicama izvan prostora knjižnice
- izložbama
- Zeleni festival.

²⁷ Zelene knjižnice energetske učinkovitosti. URL: <https://www.fzocu.hr/hr/zelene-knjiznice-energetske-ucinkovitosti/5985>

Knjižnica organizira „Zeleni festival – Karlovačku zelenu priču“ koja je nastala 2020. godine u koji su uključeni mnogi pozvani izlagači, suradnici s izlaganjima o ekotemama i načinima njene zaštite i korištenja mnogih resursa, dok se na štandovima predstavljaju lokalni poljoprivredni proizvodi (Slika 2).



Slika 2. Sajam ekoloških proizvoda – Zeleni festival

Predavanja „Karlovačka zelena priča“, predstavlja edukaciju lokalnog stanovništva kako bi spoznali utjecaj negativnih klimatoloških promjena ali i djelovanje na njih.²⁸

Mnoge rasprave o ekologiji i njenoj zaštiti upućuju na to da je u današnjim raspravama o onečišćenju došlo do promjene same teme problematike a to znači da je utjecaj tako narušene prirode utjecao i na društvo, odnosno na njegovu društvenu konstrukciju. Iz toga slijedi da propadanje okoliša i ekološka katastrofa ne mogu biti otklonjeni propisima i kontrolom (mogu biti djelomično riješeni), koji se odnose na izvore onečišćenosti, nego prijedlozi rješenja moraju za sobom povlačiti dalekosežne promjene u društvu, tj. u odnosu čovjeka prema čovjeku, a samim tim i čovjeka prema prirodi.²⁹

Prema navedenom, aktivnosti koje se provode u Knjižnici barem jednim dijelom pozitivno i poticajno utječu na djecu jer kada se aktivnosti provode u kontinuitetu i redovito, rezultati ne izostaju. Kao i svima na ovom planetu, tako i nama, na raspolaganju stoje razni alati za manji ekološki otisak. Trebamo osvijestiti jedni druge te kroz zajedništvo i suradnju udružiti se u neformalne inicijative i organizacije.³⁰

U sklopu ciklusa „Pričamo zeleno“, „zelene informacije“ zainteresirani građani dobivaju kroz predavanja koje se održavaju na „zelenom krovu“ Knjižnice a izlagači su mnogi karlovački znanstvenici. Također se organiziraju različita predavanja, edukativne radionice i filmovi. Film uvelike utječe na okolinu, te je ponekad dobar medij za prijenos važnih poruka.

²⁸ Zeleni festival, URL: <https://gkka.hr/zelena-knjiznica-festival/>

²⁹ Udovičić, B.; Čovjek i okoliš. Zagreb: Kigen, 2009. Str. 97.

³⁰ Šimleša, D. Ekološki otisak : kako je razvoj zgazio održivost. Zagreb : TIM press : Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, 2010. Str. 195.

Nekoliko godina unatrag Knjižnica pruža potporu akciji „Pokrenimo zelene knjižnice“ u organizaciji Radne grupe za zelene knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva, čija je svrha educirati javnost i širiti svijest o održivom društvu i zaštiti okoliša kroz projekcije dokumentarnih filmova. Mnoge aktivnosti s ekološkim temama održavaju se na zelenom krovu Knjižnice kako bi se potaknula ekološka svijest djece kroz praktičan rad. Uz niz edukativnih i kreativnih radionica koje se provode s djecom predškolskog uzrasta a čije su teme recikliranje, kompostiranje, sadnja i uzgoj biljaka, odlaganje i postupanje s otpadom, ispred zgrade Knjižnice uređen je knjižnični okoliš. Knjižnica razvija i suradnju s Mješovitom industrijsko-obrtničkom školom, gdje učenici u praktičnom dijelu srodnih predmeta uče o posebnostima izgradnje zelenog krova a time ih se potiče i na kritičko promišljanje.

Knjižnična polica koja sadrži literaturu vezanu za ekologiju, zaštitu okoliša, zdrav način života, očuvanje zdravlja, proizvodnja zdrave prehrane, osobna higijena i život s prirodom, osmišljena je u prosincu 2017 godine. U 2018. i 2019. godini Knjižnica Karlovac i udruga Paviljon Katzler 1897. surađuju u provedbi predavanja pod nazivom „U društvu ugodnom... pričamo zeleno!“ Susreti su to koji potiču na mnoga promišljanja o mnogim temama, predstavljaju važan naglasak na spoznaju o povećaju brige o okolišu i zaštitu prirode koja nas okružuje.

Kao „zeleno knjižnica“ u svom određenju Gradska je knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ nastoji probuditi ekološku svijest cjelokupne zajednice. Održiva zgrada knjižnice, biljke, literatura, mnoga eko događanja, doprinijela su boljem stanju u lokalnoj zajednici, ali i unaprijedila boravak u prostoru knjižnice za sve koji u njoj djeluju i koriste ju. Karlovačka zelena priča predstavljena je svim skupinama građana, a provodi se kroz: predavanja „Pričamo zeleno“ na „zelenom krovu“ knjižnice, prikazivanje dokumentarnih filmova, aktivnostima na javnim površinama, brigu o knjižničnom prostoru i okolišu, edukaciju djece o zaštiti okoliša i mnogim edukativnim radionicama, posudba knjiga i organizirane izložbe o održivosti. Zadnja zelena akcija provedena 2019. godine energetsom obnovom „stare“ zgrade izgrađene 1976. godine. U projektu obnove uključila se Europska unija fonda za regionalni razvoj, Ministarstvo graditeljstva Republike Hrvatske i Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Ministarstvo regionalnog razvoja i Grad Karlovac. Nakon ove hvale vrijedne obnove vjerujemo u nastavak priče.³¹

³¹ Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ za razdoblje 2016. – 2020. Karlovac. URL: <https://gkka.hr/strateski-plan/>

3.3. Načelo održivosti u uvođenju novih knjižničnih usluga

Definiciju održivosti možemo promatrati na nekoliko načina ali bit je da se pronade ravnoteža između okoliša, gospodarstva i jednakosti. E-usluge pomažu postići ciljeve upućivanjem korisnika jer sve što se provodi virtualno može se smatrati „zelenim“ jer se time troši manje energenata. U svom radu knjižnice troše mnogo papira ali i energiju, od održavanja same zgrade pa do napajanja računalnih tehnologija i ostalih potreba. Pojavom energetski učinkovitih uređaja, tehnologije te boljih metoda koje štede energiju moguće je kroz razna djelovanja smanjiti njihovu potrošnju, no i virtualne usluge smatraju se održivima.³²

UN-ova *Agenda 2030* poticajan je proveden oblik koji promiče 17 ciljeva održivoga razvoja s ukupno 169 podciljeva koji obuhvaćaju ekološke teme i društveni razvoj u svrhu prirode. Prikazane su aktivnosti za sve članice kako sudjelovati i pridonijeti promjenama koje će utjecati na kvalitetniji život. UN-ova *Agenda 2030* pružiti će smjernice svim članicama UN-a da osmisle kako smanjiti siromaštvo, smanje onečišćenje i zajednički povećaju razvoj.

Ovi ciljevi nikoga ne isključuju već se nastoji pružiti pomoć da svi jednako napreduju. UN-ova *Agenda 2030* podrazumijeva zauzimanje čelnika zemalja i garanciju da se svi udruže, uključujući knjižnice i lokalnu zajednicu čija će uloga biti jednako značajna i primjenjiva u svrhu izrade ciljeva održivoga razvoja. Knjižnice aktivno podupiru ovakve koncepte UN-ove *Agende 2030* i ciljeva održivoga razvoja.³³

Digitalno okruženje te porast elektroničkih knjiga ali i izmjene u nakladništvu potaknule su karlovačku knjižnicu da u svoje usluge uvede elektroničke knjige, sve u svrhu budućih tehnoloških izazova. Kako bi ekološki utjecala na zajednicu u kojoj djeluje, knjižnica uvođenjem e-knjige provodi specifične ciljeve svog Strateškog plana. Ako sagledamo proces izrade papira koji se koristi i potrošnju ostalih sirovina kao što su tiskanje, proizvodnja, transport ovime se uvelike pridonosi očuvanju okoliša.³⁴

Proizvodnjom papirnatih ali i elektroničkih knjiga nastaje velik dio ekološkog otpada. Tako neki pokazatelji upozoravaju da korištenjem npr. iPada, korisnici koji pročitaju 33 e-knjige nadoknađuju „ugljični otisak“ uređaja koji koriste.³⁵ ZaKi Book, prva knjižnična aplikacija za e-knjige u našoj zemlji, korisnicima Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac dostupna je od prve polovine 2020. godine a mogu je koristiti putem mobilnih uređaja ili tableta.³⁶

³² Williams, Beth Filar; Koester, Annabelle. No money, no travel, no problem. // The green library : the challenge of environmental sustainability = Die grüne Bibliothek : ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis / edited Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. Berlin : De Gruyter Saur, cop. 2013. Str. 374.

³³ Razumijevanje UN-ove Agende 2030 i IFLA-ina zagovaranja. Str. 521. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/318169>

³⁴ The environmental impact of Amazon's Kindle. Cleantech Group, 2009. Str. 3. URL: https://gato-docs.its.txstate.edu/jcr:4646e321-9a29-41e5-880d-4c5ffe69e03e_thoughts_ereaders.pdf

³⁵ Denis, J; Donadio, A; Klein, Katherine. The Environmental Impact of Growing Numbers of E-books in Libraries (project paper). Boston: Boston College, 2015. URL: https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/cas_sites/envstudies/pdf/Student%20Research/2015%20project%20paper/paper-2.pdf

³⁶ ZaKi je naziv knjižničnog informacijskog sustava koji stoji u pozadini cijelog svakodnevnog rada knjižnice/kataloga, a ZaKi Book je aplikacija za preuzimanje e-knjiga na tabletima, Android i IOS uređajima i računalu. Sam razvoj aplikacije ZaKi Book vode Knjižnice grada Zagreba i informatičko poduzeće VIVA Info.

3.4. Ekološka održivost zgrade Knjižnice

Aktivno uključivanje građana temelj je za razvoj obnovljivih izvora energije diljem europskih zemalja. Kako bi se omogućio proces grupnog financiranja i energetske zadruge, alternativa su modeli za financiranje obnovljivih izvora energije. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ u budućnosti planira stvoriti fotonaponsku elektranu koja bi proizvodila energiju za svoje potrebe. To znači da bi se na krovu ugradila potkonstrukcija za ugradnju fotonaponskih modula. Samim time nije potrebno nikakvo održavanje te se također ne stvara buka kao ni onečišćenje. Način kako bi se uložio u investiciju za solarnu elektranu moguće je kroz platformu za grupno ulaganje.³⁷

Održivi razvoj najčešće se definira kroz tri elementa: okoliš, društvo i ekonomiju, dok se kultura kao četvrti element obično zaboravlja. No, kultura je svugdje, pripada svima i nije rezervirana samo za jednu društvenu klasu i slijedom navedenog, definicija održivog razvoja mora uključivati pojam kulture.³⁸ Dimenziju kulture treba sustavno integrirati u definicije održivog razvoja i blagostanja, kao i u koncepciju, mjerenje i stvarnu praksu razvojnih politika i programa.³⁹ Usklađenost između zaštite okoliša i učinkovite potrošnje energije cilj je koji se danas pokušava postići pri planiranju i gradnji prostora u kojima korisnici borave. Još je IFLA, (International Federation of Library Associations and Institutions), Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova, 2002. godine povodom 75. obljetnice svog osnivanja naglasila da svi imaju temeljno pravo na okruženje koje neće ugrožavati njihovo zdravlje, priznaje važnost zalaganja za održivi razvoj za zadovoljenje potreba sadašnjosti bez brige za budućnost i njezine ugroze, te je dala potvrdu da knjižnice i njene usluge podržavaju održivost osiguravanjem pristupa informacijama te su na raspolaganju za sve zainteresirane.⁴⁰

Zelene knjižnice spajaju ekologiju i knjižničarstvo. Postoji nekoliko mogućnosti kako knjižnice svojim djelovanjem mogu doprinijeti očuvanju prirode i okoliša. Jedna od mogućnosti je izgradnja knjižnične zgrade koja će biti u skladu s načelima zelene gradnje ali i zeleno poslovanje i usluge za korisnike. Pod pojmom „održivosti“ smatra se koncept održivih tema i njihovog razvoja. Definiran je u dvadesetim godinama 20. stoljeća kao skup aktivnosti koje pomažu u boljoj kvaliteti života a obuhvaćaju čitav ekosustav.⁴¹

³⁷ Primjer uspješno realizirane sunčane elektrane putem kampanje grupnog ulaganja po modelu mikro zajmova, financirana je sunčana elektrana na krovu Gradske knjižnice „Franjo Marković“ u Križevcima. URL: <https://zeinvest.community/krizevacki-suncani-krovovi-gradska-knjiznica-franjo-markovic/>

³⁸ Pavić-Rogošić, L. Culture : The Fourth Pillar of Sustainable Development. ODRAZ-Sustainable Community Development. URL: <http://www.odraz.hr/media/384396/culture.compressed.pdf>

³⁹ The Hangzhou Declaration: Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies. HangzhouUNESCO, 2013. URL: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf>

⁴⁰ IFLA Statement on Libraries and Development. IFLA, 2002. URL: <https://www.ifla.org/publications/statement-on-libraries-and-sustainable-development>

⁴¹ Caring for the Earth: a strategy for sustainable life. Gland, Švicarska, UN, IUCN i WWF, 1991. URL: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/cfe-003.pdf>

Kao ekonomski i politički okvir, na globalnoj razini, stvaraju se institucionalne pretpostavke kako bi se održivi razvoj ostvario, provođenjem u praksu na svim razinama i u organizacijama čija je uloga uvelike značajna.⁴²

Potrebno je razviti novi sustav vrijednosti u kojem je prvenstveno naglasak na odnos prema okolišu a to uključuje upravljanje procesima , kao i komunikacija s javnošću. Način življenja ljudi se mijenja, kako organizacijski tako i tehnologijski, no važno je da se održivost života i svih živih bića prenese na buduće generacije te tako ostane važan cilj institucijskih ali i pojedinačnih uloga. Značajnu ulogu u čuvanju i zaštiti tradicijske ostavštine imaju knjižnice a sve u svrhu očuvanja za buduće naraštaje. Kultura vjeruje u lokalnu zajednicu i podržava uključiv i održiv razvoj gradova. Knjižnice predstavljaju održive institucije dijeleći resurse s lokalnom i međunarodnom zajednicom no pružaju i pristup informacijama svima bez obzira na njihovu, rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.

Dobar primjer zelene prakse su narodne knjižnice koje edukacijom korisnika pružaju mogućnost uključivanja održivih tema primjenom u svakodnevne navike. Time se povezuje uloga knjižnice kao kulturno središte ali i obrazovno i informacijsko u cilju podržavanja održivog razvoja. Kroz svakodnevno djelovanje i praksu, poticanje zelenih tema putem programa i službi, stvaranjem zelenih zbirki, informacijskih sustava, izgradnja zelenih zgrada i renovaciju starih, elementi su značenja „zelenih knjižnica“ čiji je smjer održivi razvoj...⁴³

4. Odjel za djecu predškolskog uzrasta – programi i usluge

Odjel za predškolski uzrast nalazi se u sklopu Dječjeg odjela te djeluje od 2002. godine. Odjel provodi program koji je stručno i smišljeno organiziran čiji su voditelji knjižničari-odgojitelji.

Na Odjelu za predškolski uzrast organiziran je *Kraći program odgojno-obrazovnog rada za djecu predškolske dobi* sukladno odredbama Pravilnika o posebnim uvjetima i mjerilima ostvarivanja programa predškolskog odgoja i obrazovanja (NN 84/2021)⁴⁴. Program je osmišljen za djecu od 3. do 7. godine. Program obuhvaća govorne aktivnosti, izražavanje i stvaranje, spoznajne aktivnosti, zdravstvene teme, prometni odgoj, likovno izražavanje te redovito nabavljanje didaktičkih i konstruktivnih igračaka.

⁴² Drljača, M. Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. // Međunarodni skup Nedelja kvaliteta, Kvalitet i izvrsnost, Vol 1, Br. 1-2, FQCE-Fondacija za kulturu kvaliteta i izvrsnost, Beograd, 2012, str. 20-26. URL: https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept_odrivog_razvoja_i_sustav_upravljanja.pdf

⁴³ Kurbanoglu, Serap; Boustany, Joumana. From green libraries to green information literacy. // Communications in Computer and Information Science 492(2014). Str. 54-56. URL: https://www.researchgate.net/publication/284731109_From_Green_Libraries_to_Green_Information_Literacy

⁴⁴ Pravilnik o posebnim uvjetima i mjerilima ostvarivanja programa predškolskog odgoja i obrazovanja NN(84/2021) URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_07_84_1570.html

Glavni je cilj programa kvalitetan boravak djece u Knjižnici s naglaskom na igru te provođenje aktivnosti koje su u skladu s njihovim uzrastom, te razvojnim mogućnostima i potrebama te osiguravanje optimalnih uvjeta za razvijanje vještina, navika te stjecanje spoznaja i zadovoljavanje njihovih interesa.

Ostali ciljevi su:

- poticati govorne sposobnosti i obogaćivati rječnik
- razvijati ljubav prema pisanoj riječi
- razvijati mišljenje i logičko zaključivanje
- razvijati koncentraciju i pažnju
- razvijati maštu i kreativno mišljenje
- poticati i razvijati želju za samostalnim čitanjem (razvoj predčitalačkih vještina)
- poticati i razvijati likovno izražavanje u različitim tehnikama.

Zadaće programa:

- osiguravati osobnu i emocionalnu dobrobit za dijete (samostalnost, zadovoljstvo, samopoštovanje, samopouzdanje)
- osiguravati obrazovnu dobrobit za dijete (razvijati osobni potencijal, radoznalost, kreativnost, znatiželju)
- osiguravati socijalnu dobrobit za dijete (razvijati socijalne kompetencije, etičnost, toleranciju, humanizam, solidarnost, empatičnost, odgovornost)
- osiguravati uvjete u kojima će se poticati i razvijati komunikacijske vještine
- omogućiti djetetu igru i socijalizaciju
- uspostavljati adekvatnu suradnju s roditeljima
- uspostavljati adekvatnu suradnju s kulturnim i društvenim institucijama u neposrednom okruženju djeteta
- razvijati potrebu za dolaskom u knjižnicu
- odgovornost prema igračkama i knjigama
- razvijati osnovne kulturne navike djece
- omogućiti djeci emocionalno sazrijevanje
- poticati roditelje na razumijevanje dječje igre i njezinu važnost
- uključivati roditelje da sudjeluju u edukativnim radionicama
- osigurati roditelju dostupnost svih informacija koje su vezane za djecu.

Program „Bebe u knjižnici“ osnovan je 2009. godine u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“, namijenjen bebama uz prisustvo roditelja ili skrbnika. Provođa se na Odjelu za predškolski uzrast jednom u mjesecu, odnosno treću subotu u mjesecu a vode ga odgojitelji/knjižničari). Bebe su podijeljene na dva uzrasta, na djecu do 24 mjeseca starosti i na djecu od 25. do 36 mjeseci starosti. Bebe i djeca slobodno se mogu kretati, birati slikovnice i igračke uz pomoć roditelja, jer je prostor prilagođen i postavljene su sve potrebne podloge kako se bebe ne bi ozlijedile te kako bi im prostor bio privlačan i zanimljiv. Djeca se uključuju u aktivnosti u mjeri koliko mogu i u skladu s njihovim razvojem. Slikovnice za najmlađe izrađene od materijala koji je namijenjen njihovom uzrastu, te su pripremljene slikovnice veselih i velikih slika s malo teksta, kao i zvučne i taktilne slikovnice. Susreti spajaju razna iskustva koja pomažu u rješavanju pitanja o odgoju ali i navikavanju na dolazak u ustanovu. Predavanja su osmišljena tako da prate sve pitanja koje roditelje zanima. Susreti se dogovaraju kroz suradnju s Patronažnom službom Doma zdravlja Karlovac čije djelatnice dolaze uvijek pripremljene i spremne odgovoriti na sva pitanja roditelja.

Ovim programom pruža se i podrška Kampanji za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja „Čitaj mi!“. Knjižnica kao osvijestena ustanova brine o svojoj zajednici te daruje besplatno članstvo za djecu do 7 godine sve u suradnji s Gradom Karlovcem.

UN-ova Konvencija o pravima djeteta⁴⁵ ističe prvenstveno razvoj djetetovih sposobnosti, mogućnost uključivanja u sve sadržaje koji će biti svima jednako dostupni. Kao jedno od temeljnih ljudskih prava je pristupanje knjižnici od navršene treće godine te boravak u njima kako bi se razvila pismenost u daljnjem razvoju. Pravo na knjige i knjižnične aktivnosti imaju značajnu ulogu. Knjižnice trebaju uzeti u obzir interese skrbnika koji se o djeci brinu te po mogućnosti utjecati kroz prigodne aktivnosti i radionice na svijest o značaju čitanja, važnosti slikovnica ali i prisutnosti knjižnica koje svojim uslugama pomažu u razvoju beba i djece svih uzrasta.

Centar za poticanje rane pismenosti Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac provodi aktivnosti poticanja rane i obiteljske pismenosti čime podržava ciljeve nacionalne kampanje za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi „Čitaj mi!“ te prema IFLA-inim *Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi* postaje središte koje pruža usluge za obitelji s malom djecom te kulturno i informacijsko središte koje povezuje mnoge stručnjake i organizacije koje se bave malom djecom u zajednici te koja zadovoljava njihove osnovne potrebe, ali i potrebe za ranu pismenost.

U travnja 2023. godine Knjižnica je otvorila Centar za poticanje rane pismenosti na Odjelu za djecu i mladež koji predstavlja županijski centar u kojem surađuju s pedijatrima, odgojno-obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, nakladnicima i medijima s ciljem promicanja čitanja naglas od najranije dobi u Karlovačkoj županiji.

⁴⁵ Konvencija o pravima djeteta. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži 2021. URL: https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/konvencija_o_pravima_djeteta.pdf

U okviru Centra organiziraju se edukativna predavanja, radionice za odgojitelje i ustanove u društvu koje se bave djecom. Mjestu je to koje pruža razne prilike kako pomoći u određenim situacijama usmjeravajući na usluge kroz razne izvore. Važno je naglasiti da roditelji razmjenjuju informacije o aktivnostima za djecu kojoj je potrebna posebna stručna pomoć, te se uspostavlja suradnja s lokalnim ustanovama kako bi se povezali roditelji i stručnjaci. Prema tome se organiziraju i teme koje su aktualne i značajne. Suradnja se odvija i s Poliklinikom za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Karlovac kao važnog čimbenika za ovaj projekt.

Program Centra usklađen je s ciljevima *Nacionalne strategije za poticanje čitanja (2017. – 2022.)*⁴⁶ i spaja stručnjake, pisce, književnike koji djeluju na ovom području te tako naglašavaju važnost čitanja u ranoj dobi.

Ciljevi programa su:

- edukacija osoba koje su uključene u odgoj djece
- omogućavanje prava predškolskog djeteta na okruženje uključujući igračke, knjige
- poticanje na dolazak u knjižnicu te stjecanje navika posudbe i čitanja knjiga i slikovnica
- procjena koliko su roditelji zainteresirani za čitanje svojoj djeci od najranije dobi
- prepoznavanje važnosti Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ za usluge koje nudi kroz razne aktivnosti
- ovim program pruža se i podrška programu „Rođeni za čitanje“ kojeg je pokrenulo Ministarstvo kulture i medija u suradnji s Ministarstvom zdravstva uz podršku Hrvatskog pedijatrijskog društva i Hrvatskog društva za socijalnu i preventivnu pedijatriju.

Prepoznajući potrebe svojih članova i osluškujući njihove interese karlovačka knjižnica od 2009. godine daruje besplatno članstvo djeci do 7. godine života, a u tome joj je partner Grad Karlovac.⁴⁷

4.1. Važnost poticanja zelene pismenosti od najranije dobi

„U prirodi nema ni nagrada ni kazni – postoje samo posljedice.“
G. Ingersoll⁴⁸

Ujedinjeni narod na Konferenciji o okolišu i razvoju, 1992. u Rio de Janeiru, donose program održivog razvoja za 21. stoljeće – *Agenda 21*, koju potpisuje 179 zemalja, među kojima je i Republika Hrvatska.

Model održivog razvoja, preduvjet za promjene, u svojoj osnovi, zahtjeva sklad gospodarskog rasta i zaštite okoliša što se smatra jedinim putem ka dugotrajnom napretku, koji će biti ostvariv ukoliko narodi svijeta uspostave globalno partnerstvo te izgrade sporazume koji štite cjelovitost globalnog okoliša uz mogućnost ostvarivanja željenog razvoja. Globalno gledajući, značenje održivosti i brige o okolišu nije

⁴⁶ Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Zagreb, 2017. URL: <https://min-kulture.gov.hr/nacionalna-strategija-poticanja-citanja/16264>

⁴⁷ Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. URL: <https://gkka.hr/djecji-odjel-2/>

⁴⁸ Devernay, B.; Garašić, D.; Vučić, V. Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj: priručnik za nastavnike i odgajatelje. Zagreb: Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, 2001. Str. 18.

ujednačeno ali zajednički cilj je pratiti aktivnosti koje će doprinijeti zaštiti te poboljšati život u budućnosti štiteći okoliš. U tom kontekstu, promišljanje o kvaliteti života, uz imperativ očuvanja prirodnog okoliša, naglašava važnost njegovih socijalnih i kulturoloških dimenzija, kao bitnih komponenata održivosti.⁴⁹

Odjel za djecu predškolskog uzrasta Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac ostvaruje suradnju s mnogim institucijama, ustanovama, društvima i organizacijama s kojima se provode edukativne radionice i aktivnosti. Dogovaraju se posjete ustanovi, ali i odlasci van ustanove. Znajući da djeca najlakše usvajaju navike i znanja poučeni praktičnim primjerom, veliki značaj pridan je upravo tome. Obilježavaju se svi značajni datumi vezani uz zelenu pismenost, zelene navike, kako bi djeca bila što više potaknuta živjeti zeleno te svojim navikama utjecali i na okolinu koja ih okružuje. U nastavku slijede ustanove, društva, organizacije, institucije s kojima Odjel za djecu predškolskog uzrasta surađuje.

Osmica – organizacija koja se bavi planinarenjem i edukacijom djece potičući interes za boravkom u prirodi, istražuje i zagovara njene vrijednosti: vodi brigu o zaštiti i kvalitetnom životu ljudi, štiti ljudska prava i sloboda, brine o okolišu i prirodi te održivom razvoju, promovira sport, bavi se humanitarnim, socijalnim, kulturnim, odgojno-obrazovnim radom, ali znanstvenim, tehničkim, informacijskim djelovanjem i drugim uvjerenjima i ciljevima koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom.⁵⁰ Slika 3 prikazuje radionicu sadnje jorgovana ispred Knjižnice u organizaciji Društva Osmice.



Slika 3. Sadnja jorgovana ispred Knjižnice – Osmica Karlovac

Javna ustanova Natura Viva brine o zaštiti ugroženih područja prirode koja obuhvaća područje Karlovačke županije a cilj je ustanoviti u kakvom je stanju okoliš te na koje načine može postojeće stanje

⁴⁹ Isto. Str.18.

⁵⁰ Osmica Karlovac. URL: <https://www.osmica.hr/>

popraviti kako bi sačuvalao njene vrijednosti i vratio ih izvornom obliku.⁵¹ Na Slici 4 su djeca Odjela za djecu predškolskog uzrasta na edukativnoj radionici na kojoj su upoznali biljni i životinjski svijet uz rijeku Koranu.



Slika 4. Upoznavanje biljnog i životinjskog svijeta uz rijeku Koranu i Vrbanićev perivoj – Natura Viva

Uređaj za pročišćavanje otpadnih voda Karlovac – izgrađen u sklopu ISPA projekta (širenje sustava odvodnje otpadnih voda) te je to takav prvi komunalni projekt u RH koji je sufinanciran sredstvima pretpripravnih fondova Europske unije. Objekt je osmišljen da kroz tri razine pročišćava otpadnu vodu, a svoj rad započinje 2011. godine.⁵² Djeca su posjetila uređaj za pročišćavanje vode, kao što je prikazano na Slici 5.



Slika 5. Posjet Uređaju za pročišćavanje vode

⁵¹ Javna ustanova Natura Viva. 2021. URL: <https://naturaviva.hr/>

⁵² Uređaj za pročišćavanje otpadnih voda Karlovac. 2024. URL: <https://www.vik-ka.hr/odvodnja/uredaj-za-prociscavanje-otpadnih-voda.html>

Zelenilo d.o.o. Karlovac – bavi se održavanjem javnih zelenih površina, sadnji cvijeća i brizi za isto. Posjeduje rasadnik koji se može posjetiti u dane otvorenih vrata te saznati na koji način se djelatnici i stručnjaci bave održavanjem i brigom o biljkama. Dobitnici su nagrade „Zeleni cvijet Hrvatske turističke zajednice“. Dok se Grad Karlovac može pohvaliti priznanjem iz 2010. godine kada je proglašen za najuređeniji grad kontinentalne Hrvatske u rangu manjih gradova.⁵³ Prilikom posjeta Zelenilu Karlovac djeca su razgledala što sve rade i kako se brinu o okolišu (Slika 6).



Slika 6. Posjet Zelenilu Karlovac

Neke od djelatnosti Čistoće d.o.o. Karlovac su: održavanje čistoće, odlaganje komunalnog otpada, proizvodnja energije, distribucija energije, obrada otpada, uporabe otpada, gospodarenje otpadom, prijevoz i skupljanje otpada, zbrinjavanje i gospodarenje otpadom, kao i ispitivanja i analize otpada.⁵⁴ Djeca su sudjelovala na radionici razvrstavanja otpada i posjetila su Mobilno reciklažno dvorište (Slika 7).



Slika 7. Posjet Mobilnom reciklažnom dvorištu – Čistoća Karlovac

⁵³ Zelenilo d.o.o. Karlovac. URL: <https://zelenilo.hr/>

⁵⁴ Čistoća d.o.o. Karlovac. URL: <https://cistocaka.hr/>

Javna ustanova Aquatika – slatkovodni akvarij Karlovac – nalazi se uz rijeku Koranu. Objekt je građen tako da je ukopan, te je s vanjskih strana nasut zemljanim nasipima. Prostor je to koji svojom šetnicom spaja centar grada, na trgu se nalazi prostor koji je namijenjen za razna okupljanja te se također spaja s prometnicom i tako ga čini pristupačnim za dolaske grupa koje uglavnom čine školska djeca ali i predškolske ustanove. S trga se mogu vidjeti i dijelovi akvarija koji privlače posjetitelje da ga obiđu i istraže što sve nudi unutrašnjost akvarija. Zastupljena je jednako i flora i fauna te njihova bioraznolikost. Koncept akvarija osmišljen je kako bi prikazao tok rijeke Na kraju se nalazi stubište s kojeg se dolazi u suvenirnicu koja je bogato opremljena lokalnim proizvodima.⁵⁵ Djeca su posjetila i razgledavala slatkovodni akvarij Karlovac (Slika 8).



Slika 8. Posjet Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac

Društvo „Naša djeca“ Karlovac – udruga čija je uloga osmišljavanje i organiziranje aktivnosti i radionica za mlade. Rad društava temelji se na Konvenciji UN-a o pravima djece, Strategiji Vijeća Europe za prava djeteta (2016. – 2021.), Nacionalnoj strategiji za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine te na potrebama djece i roditelja.⁵⁶ Djeca su u sklopu manifestacije Karlovački vrtuljak sudjelovala na radionici o održivim temama (Slika 9).



Slika 9. Radionica u sklopu manifestacije Karlovački vrtuljak, DND Karlovac

⁵⁵ Javna ustanova Aquatika – slatkovodni akvarij Karlovac. URL: <https://www.aquariumkarlovac.com/>

⁵⁶ DND Karlovac. URL: <https://savez-dnd.hr/drustva-nasa-djeca/>

Sve navedene i prikazane suradnje te radionice i edukacije koje se provode na odjelu, vežu se za značajne eko datume i teme:

- 2. 2. – Međunarodni dan zaštite močvarnih područja
- 22. 2. – Svjetski dan ekologije
- 5. 3. – Svjetski dan energetske učinkovitosti
- 14. 3. – Međunarodni dan rijeka
- 21. 3. – Međunarodni dan šuma
- 22. 3. – Svjetski dan zaštite voda
- 22. 4. – Međunarodni dan planeta Zemlja
- 26. 4. – Svjetski dan obnovljivih izvora energije
- 20. 5. – Svjetski dan pčela
- 22. 5. – Međunarodni dan bioraznolikosti
- 24. 5. – Europski dan parkova
- 5. 6. – Svjetski dan zaštite okoliša
- 8. 6. – Dan zaštite planinske prirode u Hrvatskoj i Svjetski dan zaštite oceana
- 16. 9. – Međunarodni dan zaštite ozonskog omotača
- 26. 9. – Dan čistih planina
- 8. 10. – Svjetski dan ptica selica
- 5. 12. – Svjetski dan tla
- 11. 12. – Svjetski dan planina.

Jedan od bitnijih preduvjeta ostvarivanja temeljnih ljudskih prava (pravo građana na zdrav okoliš, na informacije i sudjelovanje o odlučivanju), je osposobljavanje svih građana u smislu učinkovitog komuniciranja u procesima odlučivanja glede upravljanja okolišem. Težeći istini i istinoljublju te promičući pozitivan pristup, dijalog i partnerstvo, zainteresirane strane brže će iznaći sporazume za rješavanje bilo kojeg problema vezanog za okoliš.⁵⁷

Razmatrajući važnost komunikacije u smjeru odgoja i obrazovanja za očuvanje prirode, imajući pritom na umu misao da su zadaće odgoja i obrazovanja osposobljavanje djeteta/učenika za odgovornost i djelovanje s tim u vezi i nakon školovanja, nužno se nameće i potreba za učenjem i vježbanjem djelotvornih i svima pristupačnih oblika i načina učinkovitog komuniciranja.⁵⁸

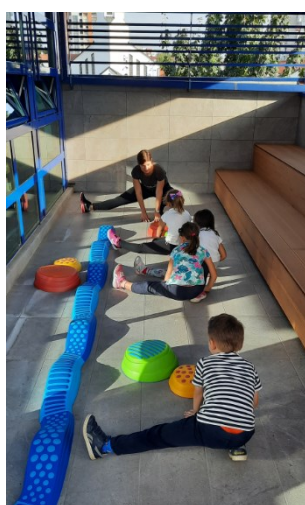
U skladu s time, na Odjelu za djecu predškolskog uzrasta koristi se literatura koja olakšava komunikaciju s djecom predškolske dobi, a to znači, kad je okoliš u pitanju, djeci je važno takve teme prikazati slikovito što omogućuje dostupna literatura koja olakšava približavanje i usvajanje takvih sadržaja.

⁵⁷ Devernay, B.; Garašić, D.; Vučić, V. Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj: priručnik za nastavnike i odgajatelje. Zagreb: Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, 2001. Str. 62.

⁵⁸ Isto. Str. 63.

Nevezano za obilježavanje datuma koji prate eko teme, svaki tjedan aktivne su zelene teme koje prate zaštitu prirode, štednju energije, štednju papira, zatvaranje slavine nakon pranja ruku, pravilno odlaganje otpada. Kroz igru djeca najbrže usvajaju i pamte, a didaktika nam omogućava da takva aktivnost postane zanimljiva i na korist svima, a cilj je usvojiti i primijeniti ovakve navike.

Bitno je naglasiti važnost tjelesne aktivnosti a posebno kad su djeca u pitanju. Znamo da su oni uvijek u pokretu no povremeno je potrebno posegnuti i za vođenim aktivnostima ali i pomagalima i opremom. Sve je to dio navika koje utječu na očuvanje okoliša jer time smanjujemo korištenje automobila, a povećamo mogućnost vožnje biciklom, rolama, pješaćenje a znamo da se to onda odražava na zdraviji zrak koji udišemo. Vođeni tim mislima na Odjelu se koristi svaka mogućnost tjelesne aktivnosti, unutar zgrade, na terasama i u prirodi, prikaz na Slici 10.



Slika 10. Tjelesna aktivnost na terasi Knjižnice

4.2. Odgoj djece za održivi razvoj

Živimo u vremenu u kojem zbilja okoliša obiluje realnim problemima. Brojna su i ozbiljna upozorenja o njegovu stanju. Provedba održivosti kroz odgojno-obrazovne aktivnosti ostvaruju prioritet dokumentom Europske gospodarske komisije i Odbora za politiku zaštite okoliša pod nazivom *Strategija obrazovanja za održivi razvoj* te UNESCO-ovim dokumentom *Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj, 2005. – 2014.*

Spomenute dokumente za održivost treba sagledati kao potporu odgoju i obrazovanju. Naglasak je na podršci za održivost koja zastupa i lokalnu i međunarodnu razinu.⁵⁹

⁵⁹ Uzelac, V.; Lepičnik-Vodopivec, J.; Anđić, D. Djeca-odgoj i obrazovanje-održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2014. Str. 15.

Nastanak osjetljivosti mladih za održivi razvoj počinje malim akcijama vrtića ili škola. Rezultati tih akcija, na ovaj ili onaj način, ostaju zabilježeni. Nažalost, neke se od njih brzo ili ugase ili nemaju kontinuitet djelovanja ili učinaka. U proces razvoja djece za održivost treba istaknuti da djeca imaju pravo na razumijevanje u okolišu koji stimulira njihov zdrav razvoj. Istodobno, djeci je ugodno biti u /na vanjskim prostorima.⁶⁰

U današnjim edukacijama za održivi razvoj posebno se ističe njegov sadržaj, odnosno sadržajne raznolikosti. Ishodište toj raznolikosti sadržaja jesu brojni problemi suvremenog svijeta. Smješta ih se, uz ostalo, i u odgojno-obrazovni proces u raznim pojavnim oblicima. Pri tome se ostvaruje sadržajni suodnos svih nastavnih predmeta i spoznajnih područja što se očituje u sljedećim problemima:

- biodiverzitet
- očuvanje prirodnih vrijednosti
- psihofizičko stanje
- rijetko naseljeno ili gusto naseljeno područje
- privreda
- upravljanje prirodnim bogatstvima
- manufaktura
- promet i njegova sigurnost
- društvena raznolikost
- smanjenje neimaštine
- državljanstvo
- mir
- etika
- lokalnu i globalnu odgovornost
- demokracija, prava ljudi i drugo.

Svaki od navedenih problema upućuje na konkretan problem održiva razvoja. Istodobno, svaki navedeni problem jednim dijelom označuje više problema održiva razvoja, odnosno ono što je šire ili uže vezano za održivi razvoj.⁶¹

Vodeći se navedenim, na Odjelu za djecu predškolskog uzrasta u kontinuitetu se stavlja naglasak na aktivnosti koje prate teme kao što je kompostiranje hrane, poticanje na sadnju stabala, upotreba višekratnih vrećica, pomoć u spašavanju pčela, štednja struje, zatvaranje slavine, upotreba kante za recikliranje odnosno spremnika, razvrstavanje otpada u spremnike (kao što je prikazano na Slici 11) smanjivanje potrošnje papira, hranjenje ptica zimi, poticanje na čitanje, izrada vlastitih poklona, recikliranje baterija, doniranje odjeće,

⁶⁰ Uzelac, V.; Lepičnik-Vodopivec, J.; Anđić, D. Djeca-odgoj i obrazovanje-održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2014. Str. 27.

⁶¹ Uzelac, V.; Lepičnik-Vodopivec, J.; Anđić, D. Djeca-odgoj i obrazovanje-održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2014. Str. 35.

pokušaj popravka stvari prije njihova bacanja, zaštita divljih životinja, korištenja sunčeve energije, hodanje ili korištenje javnog prijevoza...



Slika 11. Razvrstavanje otpada u spremnike

Igra za djecu predstavlja najvažniju aktivnost te se odražava na osjetljivost djece, posebno djece predškolskog uzrasta te se za održivi razvoj vodi sljedećim:

- djetetova osnovna potreba je potreba za igrom
- za dijete igra predstavlja zadovoljstvo
- manifestira se kroz razne oblike
- igra je početak svih njihovih iskustava, doživljaja, interesa, saznanja, ponašanja i sl.⁶²

U svakom slučaju, igra je preduvjet razvoja osjetljivosti djece/učenika za održivi razvoj. Igra ne jamči da će dijete postati osjetljivo na probleme zaštite okoliša. No uključivanjem djece u igru stvara se temelj za početno razumijevanje pojedinih problema iz okruženja. Ne ulazeći u različite podjele igara, ipak valja reći da se prepoznaje kada dijete nije spremno za složenije igre i ostale aktivnosti. Didaktička igra utemeljena je na određenu cilj i ima drukčiju namjenu od spontane igre. Ima ponajprije spoznajnu namjenu, tj. služi razvijanju spoznajne senzitivnosti djece. Spontane i didaktičke igre ponajčešće se sadržajno nadovezuju jedne na druge i obično se ostvaruju kombinacijom njihovih postupaka.⁶³

Moderni odgojno-obrazovni rad za održivi razvoj počinje od praktičnih primjera putem kojih djeca lakše usvajaju i uče, tj. od načina njihova doprinosa razvoju znatiželje djece/učenika za potrebe održiva razvoja te doprinosa bogaćenju emocionalnoga, spoznajnoga, voljnog života djece/učenika i sl.

Rezultati tih aktivnosti djece/učenika puno ovise o poticajima odgojitelja i učitelja ali i čestu primjenu. Kada se tome doda još i posebno odgovarajući oblik psihološke pripreme, znatiželja djece/učenika za događanja u okolišu, događanja koja uključuju probleme održiva razvoja ne bi trebala izostati. U svakom je slučaju bitno

⁶² Tisanić, B. Važnost obrazovanja o održivom razvoju u predškolskoj dobi: završni rad. Zagreb: Učiteljski fakultet, 2021. URL: <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:2957/datastream/PDF/view>

⁶³ Uzelac, V.; Lepičnik-Vodopivec, J.; Anđić, D. Djeca - odgoj i obrazovanje-održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2014. Str. 39.

da mladi aktivno sudjeluju u aktivnostima, odnosno da su češće u prilici kroz edukativne radionice to i ostvariti.

U praktično-konstruktivnim djelatnostima sve važniji postaje razgovor i sinergija djece/učenika s drugima. One vode većem zblizavanju mlađih i starijih dobnih skupina i rješavanje problema zajedničkim radom.⁶⁴ Koliko je važna suradnja, ali i praktični primjeri koji jasno djeci pokazuju samu namjenu aktivnosti, prepoznato je upravo u takvim aktivnostima gdje je primjerom pokazano što bi trebali usvojiti, prepoznati, ali i ostati im kao trajno iskustvo koje će nedvojbeno prenijeti i široj okolini.

Svojim aktivnostima čovjek pokazuje koliko je važno njegovo djelovanje u mijenjanju okoliša. Njegova aktivnost zapravo je povezana sa zadovoljenjem potreba, ali je bitno i ponašanje kao potrošača. Funkcija gospodarstva povezana je sa potražnjom pa se prilagođuje postavljenim gospodarskim ciljevima. Uz određeni način života i zadovoljavanje životnih potreba šteti se okolišu. Stoga se može reći da je opći uspjeh, dosegao vrlo visoku razinu aktivnosti kao i izuzetno visok način življenja dijela stanovništva, što je sve zajedno odrazilo na okoliš.⁶⁵

Zbog svega gore navedenog jako je važno poticati djecu i mlade kako bi usvojili navike koje prate održivost, jer kada nauče i spoznaju navike oni će prenositi takve dobre primjere. Uz usvajanje navika djeca počinju čitati i literaturu što ujedno i potiče na čitanje, ali i prenošenje dobrih i potrebnih navika. Odgoj i obrazovanje za okoliš nije namijenjen samo zainteresiranim pojedincima, već treba zahvatiti cijelu populaciju, jer se učinci trebaju očitovati sutra u društvu, kroz temeljnu pozitivnu promjenu odnosa spram okoliša, većom kvalitetom društvenih odnosa i komunikacija. Tema okoliša, shvaćenog u najširem kontekstu zahtijeva primjenu interdisciplinarnog pristupa. Upoznavanje i razumijevanje svijeta koji nas okružuje i nas samih u njemu, zahtijeva holistički, sveobuhvatni pristup – interdisciplinarnost i primjenu takvih oblika rada koji će je omogućiti.⁶⁶ Odjel za djecu predškolskog uzrasta u suradnji s Osmicom, društvom za planinarenje i istraživanje, proveo je radionice sadnje i uzgoja povrća na terasi Knjižnice (Slika 12).



Slika 12. Sadnja i uzgoj povrća na terasi Knjižnice

⁶⁴ Uzelac, V.; Lepičnik-Vodopivec, J.; Anđić, D. Djeca - odgoj i obrazovanje - održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2014. Str. 42.

⁶⁵ Udovičić, B.; Čovjek i okoliš. Zagreb: Kigen, 2009. Str. 96

⁶⁶ Devernay, B.; Garašić, D.; Vučić, V. Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj: priručnik za nastavnike i odgajatelje. Zagreb: Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, 2001. Str. 75.

5. Istraživanje korisničkog iskustva roditelja čija djeca koriste usluge Odjela za djecu predškolskog uzrasta

Cilj je ankete pokazatelj koliko je značajna ova tema, koliko su djeca utjecala na navike roditelja nakon provedenih aktivnosti ili jednostavno nakon pročitane slikovnice, što za njih predstavlja pojam „zelena knjižnica“, gdje je smješten izdvojeni odjel Zelene knjižnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, koliko su djelatnici knjižnice uspjeli osvijestiti djecu uz slikovnice i radionice, koliko im je važno da se primjerom podržavaju navike djece odnosno da je okruženje u kojem djeca borave poticajno i slikovito označeno, koliko roditelji posuđuju svojoj djeci slikovnice i knjige zelenih tema te koliko ih takve teme uopće zanimaju i koliko su im važne za budućnost njihove djece. Na anketu je odgovorio 31 roditelj, u dobi od 20 do 50 i više godina, što znači da ih je manje od 25 godina 1 (3,2 %), od 25 do 29 godina 3 (9,7 %), od 30 do 34 godina 4 (12,9 %), od 35 do 39 godina 5 (16,1 %), od 40 do 44 godine 9, (29 %), od 45 do 49 godina 6 (19,4 %), i 50 i više godina 3 (9,7 %) od čega je po spolu pristupilo 30 žena (96,8 %) i jedan muškarac (3,2 %). Ovom anketom dobivena je informacija koliko su knjižnica i djelatnici uspješni u svojem radu, na čemu je potrebno dodatno poraditi te ide li se u pravom smjeru ovakvim načinom rada, koliko je potrebno biti ukorak s vremenom te konstantno pratiti promjene i potrebe i roditelja i djece. Anketa je provedena na Odjelu za djecu predškolskog uzrasta Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Anketirani su roditelji djece koji dolaze svakodnevno na taj Odjel te su detaljno upoznati s radom odnosno aktivnostima koje se provode na temu održivosti i zelene knjižnice tj. njezinog djelovanja i značenja.

Anketni upitnik sadrži 11 pitanja te je većina pitanja zatvorene forme s ponuđenim odgovorima, odnosno 10 je pitanja zatvorenog i 1 pitanje otvorenog tipa gdje se traži da ispitanici daju svoj odgovor.

Uvodna pitanja odnose se na spol, dob i mjesto boravka. Nakon toga slijede pitanja koja se odnose na samo značenje zelene knjižnice, tj. što ona predstavlja za njih i znaju li gdje se nalazi izdvojeni odjel Zelene knjižnice. Slijede pitanja koja se odnose na uspješnost postignutih rezultata aktivnosti i radionica koje su provedene, te koliko su te aktivnosti utjecale i na navike roditelja, i jesu li time kod djece potaknute navike recikliranja, kompostiranja, odvajanja otpada, racionalnog korištenja namirnica i energije. Jedno pitanje odnosi se na okruženje koje pokazuje važnost štednje energije isključivanjem svjetala kada nisu potrebna i ostalih elektroničkih uređaja kada nisu u upotrebi i jesu li primijećeni takvi primjeri u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“. Nastavlja se s pitanjem vezano za posudbu slikovnica čiji je sadržaj vezan za koncept održivosti odnosno koliko su takve slikovnice i teme interesantne djeci i kako su utjecale na njih. Te zadnje pitanje koje je otvorenog je tipa kojim se traže prijedlozi za poboljšanje rada ili dopunu aktivnosti. Upitnik se nalazi u prilogu.

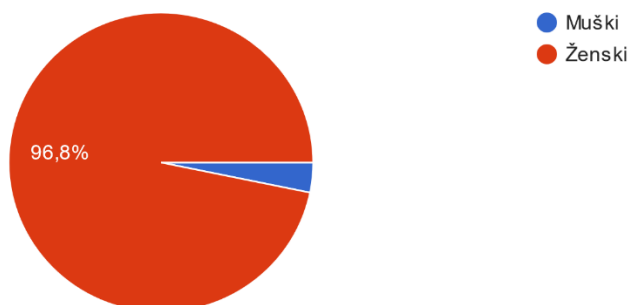
Svako je pitanje analizirano zasebno. Dobiveni su rezultati grafički prikazani.

5.1. Prikaz dobivenih rezultata

Na anketu je odgovorilo 30 (96,8 %) žena i 1 (3,2 %) muškarac.

Spol:

31 odgovor

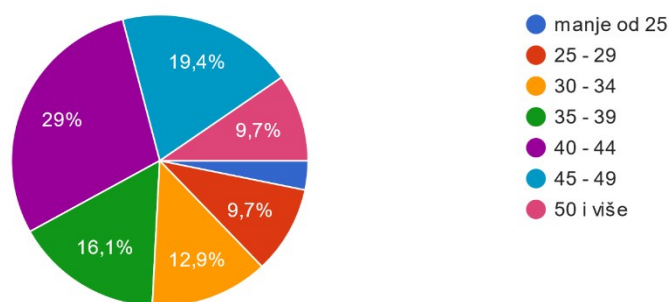


Grafikon 1. Spol ispitanika

Dob ispitanika izgleda ovako: 1 (3,2 %) je u dobi manjoj od 25 godina, 3 (9,7 %) je u dobi od 25 do 29 godina, 4 (12,9 %) u dobi od 30 do 34 godina, 5 (16,1 %) u dobi od 35 do 39 godina, 9 (29 %) je u dobi od 40 do 44 godine, 6 (19,4 %) je u dobi od 45 do 49 godina te 3 (9,7 %) je u dobi od 50 i više godina.

Dob:

31 odgovor

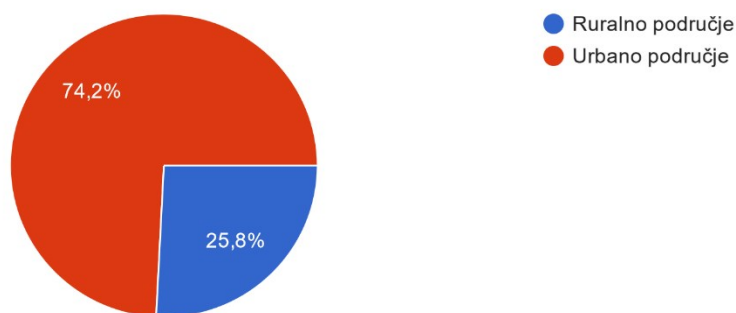


Grafikon 2. Dob ispitanika

Slijedi pitanje koje je bilo vezano za mjesto boravka te je 8 (25,8 %) ispitanih reklo da živi u ruralnom, a 23 (74,2 %) živi u urbanom području.

Mjesto Vašeg boravka:

31 odgovor

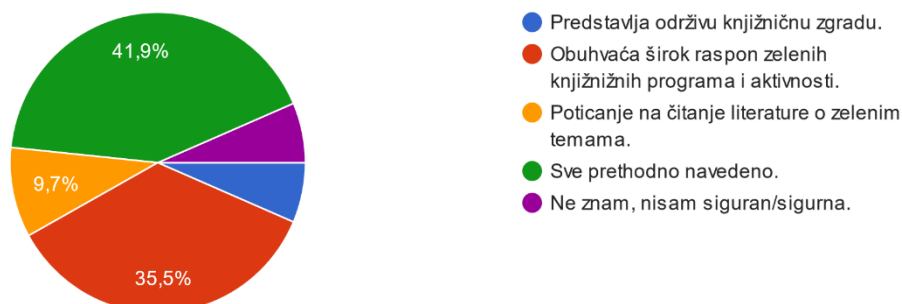


Grafikon 3. Mjesto boravka ispitanika

Od 31 ispitanika na postavljeno pitanje što za njih predstavlja Zelena knjižnica 2 (6,5 %) ih je odgovorilo da predstavlja održivu knjižničnu zgradu, 11 (35,5 %) ispitanika odgovorilo je da obuhvaća širok raspon zelenih knjižničnih programa i aktivnosti, 3 (9,7%) je odgovorilo da potiče na čitanje literature o zelenim temama, a 13 (41,9 %) kao odgovor navodi sve prethodno navedeno te 2 (6,5 %) ne zna ili nije sigurno. Vidi prikaz u Grafikon 4.

Što za Vas predstavlja Zelena knjižnica? (odaberite jedan odgovor)

31 odgovor

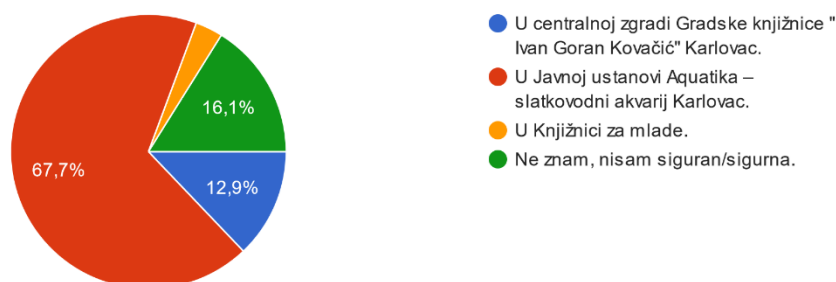


Grafikon 4. Što predstavlja Zelena knjižnica

Od ukupnog broja ispitanih, na pitanje o smještaju izdvojenog odjela Zelene knjižnice 4 (12,9 %) je odgovorilo da se nalazi u centralnoj zgradi Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“, 21 (35,5 %) da se nalazi u Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac, 1 (3,2 %) da se nalazi u Knjižnici za mlade i 5 (16,1 %) ne zna ili nije sigurno. Vidi prikaz u Grafikonu 5.

Znate li gdje je smješten izdvojeni odjel Zelene knjižnice Gradske knjižnice "Ivan Goran Kovačić" Karlovac? (odaberite jedan odgovor)

31 odgovor

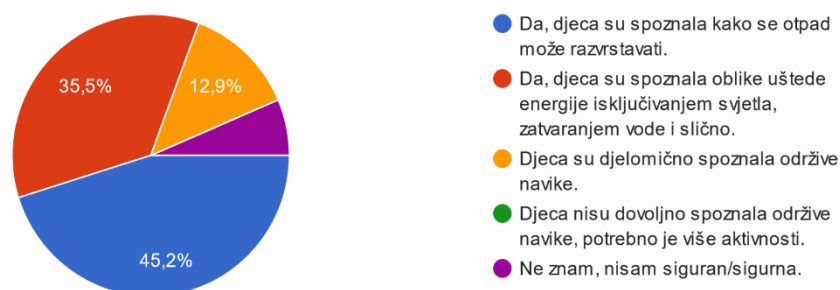


Grafikon 5. Smještaj izdvojenog odjela Zelene knjižnice

Koliko su zaposlenici Odjela bili uspješni u provedenim aktivnostima, govori sljedeći prikaz gdje je postavljeno pitanje o ekološkoj osviještenosti djece kroz čitanje slikovnica i knjiga, edukativnih radionica i aktivnosti. Da su djeca spoznala kako se otpad može razvrstati, odgovorilo je 14 (45,2 %) ispitanih, 11 (35,5 %) ispitanih odgovorilo je da su djeca spoznala oblike uštede energije isključivanjem svjetla, zatvaranjem vode i drugo, 4 (12,9 %) ispitanih odgovorilo je da su djeca djelomično spoznala održive navike, te je 2 (6,5 %) odgovorilo da ne zna ili nije sigurno. Vidi prikaz u Grafikonu 6.

Smatrate li da su knjižničari Odjela za predškolski uzrast ekološki osvijestili djecu uz knjige, slikovnice, radionice i druge aktivnosti? (odaberite jedan odgovor)

31 odgovor

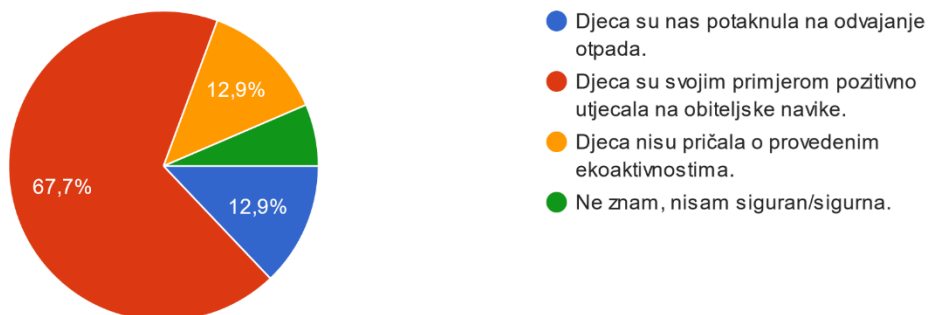


Grafikon 6. Ekološka osviještenost uz knjige, radionice i aktivnosti

Koliko su novih ekoloških navika djeca prenijela nakon provedenih aktivnosti o zelenim temama i na svoje bližnje, 4 (12,9 %) ispitanika odgovorilo je da su ih djeca potaknula na odvajanje otpada, 21 (67,7 %) ispitanih odgovorilo je da su djeca svojim primjerom pozitivno utjecala na obiteljske navike, 4 (12,9 %) ispitanih odgovorilo je da djeca nisu pričala o provedenim eko aktivnostima, te je 2 (6,5 %) ispitanih reklo da ne zna ili nije sigurno. Vidi prikaz u Grafikonu 7.

Koliko su Vam djeca prenijela nakon provedenih aktivnosti o zelenim temama na Odjelu za predškolski uzrast? (odaberite jedan odgovor)

31 odgovor



Grafikon 7. Kako su provedene aktivnosti utjecale na bližnje i okolinu

Neki su od primjera održivih navika recikliranje, kompostiranje, korištenje platnenih vrećica ili staklenih boca umjesto plastičnih, racionalno korištenje namirnica i energije.

Pitanje je postavljeno s ciljem dobivanja informacije jesu li aktivnosti Odjela pridonijele stvaranju takvih navika kod djece, te je 19 (61,3 %) ispitanika odgovorilo da djeca sada znaju što je recikliranje i kompostiranje, 9 (29 %) da djeca i kod kuće paze na uštedu energije i vode, 1 (3,2 %) ispitanik rekao je da su potrebne dodatne aktivnosti i edukacije, te je 2 (6,5 %) odgovorilo da ne zna ili nije sigurno. Vidi prikaz u Grafikonu 8.

Neki od primjera održivih navika su recikliranje, kompostiranje, korištenje platnenih vrećica ili staklenih boca umjesto plastičnih, racionalno kori...Vašeg djeteta? (moguće je odabrati jedan odgovor)

31 odgovor



Grafikon 8. Stvaranje održivih navika kod djece

Odrastanjem u okruženju u kojem se djecu poučava o važnosti štednje isključivanjem svjetla i ostalih elektroničkih uređaja kada nisu u upotrebi, povećava se vjerojatnost da će i sami stvoriti takve navike. Na pitanje je li Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac primjer takvog okruženja, 11 (35,5 %) ispitanih odgovorilo je da se na Odjelu za djecu predškolskog uzrasta otpad odvaja u posebne spremnike, 13 (41,9 %) ispitanih odgovorilo je da su pri ulasku u zgradu Knjižnice postavljeni spremnici za odvajanje otpada, 3 (9,7 %) ispitanih odgovorilo je da su u toaletima postavljene slikovne naljepnice koje prikazuju upozorenja za isključivanje svjetala i zatvaranja vode, 2 (6,5 %) ispitanih odgovorilo je da je potrebno dodatno uložiti u takve navike, te je 2 (6,5 %) reklo da ne zna ili nije sigurno. Vidi prikaz u Grafikonu 9.

Kada djeca odrastaju u okruženju u kojem ih učimo o važnosti štednje energije isključivanjem svjetla i ostalih elektroničkih uređaja kada nisu u ...Goran Kovačić" Karlovac? (odaberite jedan odgovor)
31 odgovor



Grafikon 9. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac kao primjer okruženja slikovnih podsjetnika za održive navike

Prijedlozi o poboljšanju rada ili dopune aktivnosti postavljeno je kao otvoreno pitanje te su ispitanici dali svoje odgovore. Da ima samo riječi pohvale na uloženom trudu i radu naveo je 1 (5 %) ispitanik, 1 (5 %) je odgovorio da im se jako sviđaju aktivnosti te iskazuje zadovoljstvo, 1 (5 %) da zaposlenici Odjela nastave i dalje tako raditi, 5 (25 %) ih je izjavilo da nemaju prijedlog, 1 (5 %) je rekao da je sve odlično, 1 (5 %) je odgovorio nema prijedloga, 1 (5 %) da nema prijedlog jer se radi puno na osviještenosti o ekologiji, 2 (10 %) je odgovorilo nemaju prijedlog, 1 (5 %) da su potrebne eko radionice s materijalima za roditelje i djecu, 1 (5 %) da je svakako potrebno nastaviti razvijati svijest djece o ekologiji no da je potrebno uključiti i roditelje jer je bitno da se i oni ekološki osvijeste, 1 (5 %) je ispitanik odgovorio da je sve super, te da se knjižničarke sustavno pripremaju za aktivnosti koje se provode s djecom, 1 (5 %) da nema prijedlog jer djeca puno recikliraju te su slikovnice i radionice „takve da djecu ekološki osvijestimo“, i 1 (5 %) je odgovorio da su zadovoljni provedenim aktivnostima.

5.2. Zaključak istraživanja

Prema provedenom istraživanju, moguće je zaključiti da je roditeljima važno da njihova djeca borave u okruženju koje je poticajno i edukativno te da na zanimljiv način i kroz igru usvajaju navike koje će u budućnosti biti od velike važnosti. Koliko su i sami upoznati sa zelenim temama, o izdvojenom odjelu Zelene knjižnice, te koliko je važno da se takve aktivnosti provode nenametljivo, uz pokazatelje njihove korisnosti, govori činjenica da ih većina zna što je Zelena knjižnica, da im je važno da su i takve teme zastupljene, da njihova djeca budu u skladu s prirodom, da pametno odlažu otpad, te da znaju na koji se način treba štedjeti energija i drugi resursi. Kad se preko djece u provođenju dobrih navika uspije utjecati i na njihove roditelje i bližnje, značenje uspjeha je još i veće. Ako se gleda na analizu posudbe slikovnica i knjiga o održivosti i zelenim temama, moguće je zaključiti da ih je u tom dijelu potrebno dodatno poticati te naći metodu da im i takve slikovnicu postanu zanimljive. Veseli činjenica da su slikovne naljepnice, spremnici za odvajanje otpada, te svakodnevne navike koje se na Odjelu provode, zapaženi i od strane roditelja te da je i njima takvo okruženje važno. Ono što je istraživanje pokazalo jest da je potrebno dodatno raditi i na radionicama i za roditelje; uz predavanja koja se organiziraju za odrasle, i za roditelje je potrebno organizirati radionice koje bi ih potaknule, ali i osvijestile da i oni budu primjer u svom domu te potiču i druge u svojoj okolini na takvo ponašanje.

6. Zaključak

„Individualno, svatko može učiniti malo; zajedno možemo spasiti svijet.“⁶⁷
Denis Hayes, inicijator obilježavanja Dana planeta Zemlje

Zelena pismenost predstavlja aktivnosti koje utječu na ponašanje i osviještenost u budućnosti. Tako joj je zadaća da promijeni navike svih u zajednici uključujući i ustanove i institucije a sve u svrhu poboljšanja navika koje su utjecale na promjenu u okolini. Program rada Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac temelji se na promoviranju zelene pismenosti te ispunjava nekoliko ključnih kriterija zelenih knjižnica: lokacija knjižnice dostupna je javnim prijevozom ili pješke, zgrada je izgrađena od neštetnih i izdržljivih materijala, uzima se u obzir energetska učinkovitost i štednja energije, brine se o iskorištavanju prirodne svjetlosti, izgrađen je zeleni krov i postavljeno puno živih biljaka u unutarnjim prostorima. U suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama, raznim udrugama i lokalnom zajednicom Knjižnica organizira cikluse predavanja kako bi se istaknula važnost zaštite okoliša i podigla svijest o tome. Zelene aktivnosti i usluge namijenjene su svima a ostvaruju se kroz mnoga djelovanja kao što su edukativne i kreativne radionice, prikazivanje dokumentarnih filmova o zaštiti i očuvanju prirode.

Zelena knjižnica kao izdvojeni odjel Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac nalazi se u Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac. Otvorena je 2023. godine, a već nakon prve godine rada uvrštena je u uži izbor za najbolji zeleni projekt knjižnica na svjetskoj razini (IFLA Green Library Award 2024.). Usluge tog odjela namijenjene su djeci i mladima, ostalim korisnicima knjižnice, znanstvenicima, turistima kako bi se razvila svijest i educiralo o iznimnoj biološkoj raznolikosti i zaštiti okoliša.

Od 2020. godine Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac predstavlja Zeleni festival koji nudi zanimljiva i stručna izlaganja predavača koji svojim primjerima iz prakse pokazuju koliko je važno ulagati u održivost, zaštitu prirode, koliko je važno prikazivati primjere dobre prakse koji postaju svakodnevni načini življenja. Tada se sa svojim proizvodima predstave i lokalni proizvođači zdrave hrane, nakladnici s temama o okolišu te se provode pričaonice za najmanje.

Od 2002. osnovan je Odjel za djecu predškolskog uzrasta čiji program vode i organiziraju knjižničari – odgojitelji. Kroz brojne radionice educiramo djecu predškolskog uzrasta o bioraznolikosti, očuvanju prirode, načinu štednje energije i ostalih resursa, razvrstavanju otpada, pročišćavanju vode, procesu sadnje i uzgoju povrća, važnosti tjelesne aktivnosti... Ekološke navike na Odjelu predškolskog uzrasta, i u cijeloj Knjižnici, stvaramo i pomoću slikovnih naljepnica koje podsjećaju na štednju energije i drugih resursa te spremnicima za odvajanje otpada. Prema provedenom istraživanju među roditeljima čija djeca borave na Odjelu za djecu predškolskog uzrasta možemo zaključiti da je roditeljima važno da njihova djeca borave u okruženju koje je poticajno i edukativno te da kroz igru usvajaju navike recikliranja, kompostiranja, korištenja platnenih vrećica

⁶⁷ Devernay, B.; Garašić, D.; Vučić, V. Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj: priručnik za nastavnike i odgajatelje. Zagreb: Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, 2001. Str. 24.

i staklenih boca umjesto plastičnih, racionalnog korištenja namirnica i energija. Većina njih zna što je zelena knjižnica, važno im je da su takve teme zastupljene, da njihova djeca budu u skladu s prirodom, da razvrstavaju otpad, štede energiju i druge resurse. Istraživanje je pokazalo da je potrebno organizirati više radionica za roditelje koje bi ih potaknule da i oni budu primjer u svom domu te potiču i druge u svojoj okolini na takvo ponašanje.

Vizija svijeta budućnosti koji će se temeljiti na partnerstvu i suživotu, na humanim i demokratskim društvenim odnosima te na mogućnostima ostvarivanja kvalitetnog života pojedinaca i društva, pred odgoj i obrazovanje stavlja izuzetno važnu i složenu zadaću osposobljavanja mladih naraštaja za sučeljavanje sa svim izazovima, nepoznicama i novim problemima koje donosi 21. stoljeće. Moderna razmišljanja o odgoju i obrazovanju naglašavaju teme o održivosti i njihovu primjenu u svakodnevne aktivnosti. Kako bi se današnje navike promijenile potrebno je mnogo ulaganja u aktivnosti koje će potaknuti buduće naraštaje da se brinu i čuvaju okoliš i njene vrijednosti.⁶⁸

⁶⁸ Isto. Str. 25.

Popis literature

Arhiva Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, Izvješće o provedenom energetsom pregledu postojeće zgrade nakon obnove u svrhu izrade energetske certifikata. Zagreb : KEINDL BAU j.d.o.o., 2019.

Aquatika – slatkovodni akvarij Karlovac. URL: <https://gkka.hr/zelena-knjiznica/>

Bišćan, F. Suvremeni knjižnični prostori – od ideje do realizacije zgrade Gradske knjižnice u Karlovcu.

//Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017). URL: http://www.hkdrustvo.hr/vbh_arhiva/vbh_2017_2-3/VBH_2017-2-3_175-191.pdf (2020-4-4)

Caring for the Earth: a strategy for sustainable life. Gland, Švicarska, UN, IUCN i WWF, 1991. URL:

<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/cfe-003.pdf> (2020-4-7)

Čistoća d.o.o. Karlovac. URL: <https://cistocaka.hr/>

Denis, J; Donadio, A; Klein, K. The Environmental Impact of Growing Numbers of E-books in Libraries (project paper). Boston: Boston College, 2015. URL:

https://www.bc.edu/content/dam/files/schools/cas_sites/envstudies/pdf/Student%20Research/2015%20project%20paper/paper-2.pdf (2020-6-18)

Devernay, B.; Garašić, D.; Vučić, V. Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj: priručnik za nastavnike i odgajatelje. Zagreb: Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja, 2001.

Drljača, M. Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. // Međunarodni skup Nedelja kvaliteta, Kvalitet i izvrsnost, Vol 1, Br. 1-2, FQCE-Fondacija za kulturu kvaliteta i izvrsnost, Beograd, 2012.

URL: https://bib.irb.hr/datoteka/580157.Koncept_odrivog_razvoja_i_sustav_upravljanja.pdf (2020-4-7)

Faulkner-Brown, H. Some thoughts on the design of major library buildings. // Intelligent Library Buildings : Proceedings of the 10th Seminar of IFLA's Library Buildings and Equipment Section. The Hague, Netherlands, 1997. URL: <https://www.ifla.org/publications/intelligent-library-buildings/>

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. URL: <https://gkka.hr/djecji-odjel-2/>

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ : izvješće za 2018. godinu. Karlovac, 2019. URL:

http://www.gkka.hr/wp-content/uploads/2019/12/IZVJE%C5%A0%C4%86E-ZA-2018.-GKKA-kona%C4%8Dno_potpisano.pdf (2020-4-14)

IFLA Library building guidelines: developments and reflections. Muenchen, K. G. Saur, 2007.

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017)

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin ; [s engleskog prevela Irena Kranjec]. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

IFLA Statement on Libraries and Development. IFLA, 2002. URL:

<https://www.ifla.org/publications/statement-on-libraries-and-sustainable-development> (2020-4-10)

Javna ustanova Aquatika – Slatkovodni akvarij Karlovac. URL: <https://www.aquariumkarlovac.com/>

Javna ustanova Natura Viva. URL: <https://naturaviva.hr/>

Karlovac. URL: <https://savez-dnd.hr/drustva-nasa-djeca/>

Key issues in building design. URL: <https://www.ifla.org/files/%20assets/library-buildings-and-equipment/Publications/key-issues-in-building-design-en.pdf>

Kurbanoglu, S. ; Boustany, J. From green libraries to green information literacy. // Communications in Computer and Information Science 492(2014). URL: https://www.researchgate.net/publication/284731109_From_Green_Libraries_to_Green_Information_Literacy

Kurbanoglu, S.; Boustany, J. From green libraries to green information literacy. // European Conference on Information Literacy (ECIL), Dubrovnik, 22.-23. listopada 2014 [citirano: 2017-02-03]. URL: https://ecil2014.ilconf.org/wp-content/uploads/2014/11/kurbanoglu_boustany.pdf

McBride, Brooke; Carol A. Brewer.; Alan R. Berkowitz; William T. Borrie. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: what do we mean and how did we get here? // Ecosphere 4, 5 (2013), 1-20 URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/%20ES13-00075.1/full>

Novljan, S. Načrtovanje prostora za knjižnično dejavnost v lokalni skupnosti. // Načrtovanje gradnje in opreme knjižnic / Silva Novljan, Robert Potokar, Rajko Slokar. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001.

Osmica Karlovac. URL: <https://www.osmica.hr/>

Pavić-Rogošić, L. Culture : The Fourth Pillar of Sustainable Development. ODRAZ-Sustainable Community Development. URL: <http://www.odraz.hr/media/384396/culture.compressed.pdf> (2020-4-17)

Primjer uspješno realizirane sunčane elektrane putem kampanje grupnog ulaganja po modelu mikro zajmova, financirana je sunčana elektrana na krovu Gradske knjižnice „Franjo Marković“ u Križevcima. URL:<https://zeinvest.community/krizevacki-suncani-krovovi-gradska-knjiznica-franjo-markovic/> (2020-4-17)

Razumijevanje UN-ove Agende 2030 i IFLA-ina zagovaranja. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/318169>

Roth, Charles E. Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s.// ERIC Publications; Reports – General (rujan 1992) URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED348235>

Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ za razdoblje od 2016. – 2020. Karlovac. URL: <https://gkka.hr/strateski-plan/>

Šimleša, D. Ekološki otisak : kako je razvoj zgazio održivost. Zagreb : TIM press : Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“ , 2010.

The environmental impact of Amazon’s Kindle. Cleantech Group URL: https://gato-docs.its.txstate.edu/jcr:4646e321-9a29-41e5-880d-4c5ffe69e03ethoughts_ereaders.pdf (2020-6-18)

The green library: the challenge of environmental sustainability = Die grüne Bibliothek: ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis / edited on behalf of IFLA by Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. Berlin : De Gruyter Saur, cop. 2013.

The Hangzhou Declaration: Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies.

Hangzhou UNESCO, 2013. URL:

<https://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf> (2020-4-17)

Udovičić, B. Čovjek i okoliš. Zagreb: Kigen, 2009.

Uređaj za pročišćavanje otpadnih voda Karlovac. URL: <https://www.vik-ka.hr/odvodnja/uredaj-za-prociscavanje-otpadnih-voda.html>

Uzelac, V.; Lepičnik-Vodopivec, J.; Anđić, D. Djeca-odgoj i obrazovanje-održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2014.

Williams, Beth F.; Koester, A. No money, no travel, no problem. // The green library : the challenge of environmental sustainability = Die grüne Bibliothek : ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis / edited Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. Berlin : De Gruyter Saur, cop. 2013.

Zeleni festival. URL: <https://gkka.hr/zelena-knjiznica-festival/>

Zelena knjižnica. O projektu. URL: <http://zk.dbi.hr/o-projektu/> (2020-4-14)

Zelene knjižnice energetske učinkovitosti. URL: <https://www.fzoeu.hr/hr/zelene-knjiznice-energetske-ucinkovitosti/5985>

Zelene knjižnice u Hrvatskoj. URL: <https://dobrastranahrvatske.com/zelene-knjiznice-u-hrvatskoj/>

Zelenilo d.o.o. Karlovac. URL: <https://zelenilo.hr/>

Sažetak

Pismenost je jedna od najvažnijih kompetencija koje djeca trebaju steći jer je sredstvo kojim se postavlja temelj za školski uspjeh i stjecanje znanja. Zelena pismenost predstavlja sposobnost razumijevanja utjecaja čovjekovih odluka i radnji na okoliš kroz širenje svijesti o održivom razvoju i poticanju kritičkog mišljenja. U svrhu poticanja zelene pismenosti važno je provoditi radionice i druge aktivnosti u najranijoj dobi u čemu knjižnica može biti poticajno mjesto u zajednici. Poruka održivog načina života je i mijenjanje vlastite svijesti, rad na sebi i stvaranje sebi ugodne okoline, a sve to doprinijet će u konačnici boljem svijetu i društvu.

Razvojem novih sadržaja i poticanje na čitanje zelenih tema te aktivnosti i edukacija za djecu, u suradnji s ustanovama, udrugama, organizacijama koje provode takve radionice pokazuje koliko se može utjecati svakodnevno na navike, a poznato je da se one stječu od najranije dobi. Literatura je važan čimbenik kojim se može početi utjecati na zelene navike, na recikliranje, na život u skladu s prirodom. Ako se to ne potkrijepi slikovitom radionicom ili edukacijom, kad je riječ o predškolskom uzrastu, teže će biti doći do željenog rezultata.

Održivi razvoj tema je koja je poprimila veliki značaj u svim segmentima društva. Znajući koliko je važan i potreban za cjelokupno stanovništvo, ova tema kroz razne situacije, radionice, suradnje, edukacije, prezentacije, može doprijeti do svijesti svih osoba, a najvažnije, do djece predškolskog uzrasta. Veliku ulogu u promicanju održivog razvoja imaju udruge, institucije, ustanove koje se bave zelenim temama, a mogu ga slikovito približiti djeci predškolskog uzrasta.

Odjel za djecu predškolskog uzrasta Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac u sklopu svog programa poseban naglasak ima na teme vezane za očuvanje prirode, zaštitu životinja i biljaka, održivog razvoja, zelenih tema. Uzimajući u obzir to da se navike stječu u predškolskoj dobi, o ovoj temi potrebno je i nužno govoriti upravo djeci jer oni mogu utjecati i na odrasle. Jedan od ciljeva ovog rada je ispitati stavove roditelja o čitanju s djecom, odnosno čitaju li im slikovnice i dječje knjige o zelenim temama i koliko često.

Ključne riječi: ekološka održivost, održivost, zaštita okoliša, zelena knjižnica, zelena pismenost

"Living green from an early age" – Public Library "Ivan Goran Kovačić" Karlovac

Summary

Literacy is one of the most important competencies that children need to acquire because it is the means by which the foundation for school success and knowledge acquisition is laid. Green literacy represents the ability to understand the impact of human decisions and actions on the environment through spreading awareness of sustainable development and encouraging critical thinking. In order to encourage green literacy, it is important to conduct workshops and other activities at an early age, in which the library can be a stimulating place in the community. The message of a sustainable lifestyle is also to change one's own consciousness, work on oneself and create a pleasant environment for oneself, all of which will ultimately contribute to a better world and society.

The development of new content and encouraging the reading of green topics as well as activities and education for children, in cooperation with institutions, associations, organizations that conduct such workshops, shows how much can be influenced on a daily basis, and it is known that they are acquired from an early age. Literature is an important factor with which we can begin to influence green habits, recycling, living in harmony with nature. If we do not support this with a picturesque workshop or education, when we think of preschool age, it will be more difficult to achieve the desired result.

Sustainable development is a topic that has taken on great importance in all segments of society, knowing how important and necessary it is for the entire population, this is a topic that can reach the consciousness of all people, and most importantly children, through various situations, workshops, collaborations, educations, presentations of preschool age. Associations, institutions, and institutions that deal with green issues play a big role in promoting sustainable development, and they can bring it closer to preschool children.

The department for preschool children of the "Ivan Goran Kovačić" Public Library in Karlovac has a special emphasis on topics related to nature conservation, animal and plant protection, sustainable development, and green topics as part of its program. In addition to already existing programs and workshops on this topic, new ideas are always appearing, through which the Library influences and brings this important topic closer to preschool children in an interesting and educational way. One of the goals of this paper is to examine the attitudes of parents about reading with children, i.e. whether they read picture books and children's books to them. about green topics and how often.

Keywords: ecological sustainability, sustainability, environmental protection, green library, green literacy

Prilog: anketni upitnik

Anketni upitnik

Molim Vas da ispunite anketni upitnik u svrhu pisanja diplomskog rada o zelenim i održivim aktivnostima Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac.

Anketni upitnik je anoniman.

1. Spol:

- Muški
- Ženski

2. Dob:

- manje od 25
- 25 – 29
- 30 – 34
- 35 – 39
- 40 – 44
- 45 – 49
- 50 i više

3. Mjesto Vašeg boravka:

- Ruralno područje
- Urbano područje

4. Što za Vas predstavlja Zelena knjižnica? (odaberite jedan odgovor)

- Predstavlja održivu knjižničnu zgradu.
- Obuhvaća širok raspon zelenih knjižničnih programa i aktivnosti.
- Poticanje na čitanje literature o zelenim temama.
- Sve prethodno navedeno.
- Ne znam, nisam siguran/sigurna.

5. Znate li gdje je smješten izdvojeni odjel Zelene knjižnice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (odaberite jedan odgovor)

- U centralnoj zgradi Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac.

- U Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac.
 - U Knjižnici za mlade.
 - Ne znam, nisam siguran/sigurna
6. Smatrate li da su knjižničari Odjela za predškolski uzrast ekološki osvijestili djecu uz knjige, slikovnice, radionice i druge aktivnosti? (odaberite jedan odgovor)
- Da, djeca su spoznala kako se otpad može razvrstavati.
 - Da, djeca su spoznala oblike uštede energije isključivanjem svjetla, zatvaranjem vode i slično.
 - Djeca su djelomično spoznala održive navike.
 - Djeca nisu dovoljno spoznala održive navike, potrebno je više aktivnosti.
 - Ne znam, nisam siguran/sigurna.
7. Koliko su Vam djeca prenijela nakon provedenih aktivnosti o zelenim temama na Odjelu za predškolski uzrast? (odaberite jedan odgovor)
- Djeca su nas potaknula na odvajanje otpada.
 - Djeca su svojim primjerom pozitivno utjecala na obiteljske navike.
 - Djeca nisu pričala o provedenim eko aktivnostima.
 - Ne znam, nisam siguran/sigurna.
8. Neki od primjera održivih navika su recikliranje, kompostiranje, korištenje platnenih vrećica ili staklenih boca umjesto plastičnih, racionalno korištenje namirnica i energije. Smatrate li da smo našim aktivnostima pridonijeli stvaranju takvih navika kod Vašeg djeteta? (moguće je odabrati jedan odgovor)
- Da, djeca sada znaju što je recikliranje i kompostiranje.
 - Da, djeca i kod kuće paze na uštedu energije i vode.
 - Ne, potrebne su dodatne aktivnosti i edukacija.
 - Ne znam, nisam siguran/sigurna.
9. Kada djeca odrastaju u okruženju u kojem ih učimo o važnosti štednje energije isključivanjem svjetla i ostalih elektroničkih uređaja kada nisu u upotrebi, vjerojatnije je da će i sami stvoriti takve navike. Jeste li primijetili primjere takvog okruženja u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac? (odaberite jedan odgovor)
- Da, na Odjelu za djecu predškolskog uzrasta djeca odvajaju otpad u posebne spremnike.
 - Da, pri ulasku u zgradu Knjižnice postavljeni su spremnici za odvajanje otpada.

- U toaletima su postavljene slikovne naljepnice koje prikazuju upozorenja za isključivanje svjetla i zatvaranje vode.
- Potrebno je dodatno uložiti u takve navike.
- Ne znam, nisam siguran/sigurna.

10. U Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac brojne su knjige i slikovnice koje na zabavan i edukativan način djeci pokušavaju približiti koncept održivosti. Jeste li posuđivali takve slikovnice i koliko su utjecale na Vaše dijete? (odaberite jedan odgovor)

- Da, često smo posuđivali takve slikovnice jer ih djeca vole.
- Ponekad smo posuđivali jer djeca više vole druge teme.
- Ne znam, nisam siguran/sigurna.
- Ne, ne posuđujemo takve slikovnice, ne odgovaraju čitateljskim interesima djeteta.

11. Imate li prijedloge za poboljšanje rada ili dopunu aktivnosti Odjela za predškolski uzrast vezane uz eko teme i održivi razvoj?